

free issue - jaargang 2, editie 1

existenz

Vertrouwen in de toekomst, vertrouwen in techniek en vooral veel vertrouwen in mensen. Dat is wat Kumpen heeft gemaakt tot een van de meest vooruitstrevende bouwondernemingen in België. Hierdoor blijft Kumpen aan de top van de snel evoluerende bouwwereld. De enthousiaste inzet en trots van onze mensen hoeft dan ook niemand te verbazen.

Waarom Kumpen?

- **Evenwicht** - Bij Kumpen leveren we inspanningen om werk en privé op elkaar af te stemmen. Onze teams realiseren projecten op werven in en rond Leuven, Brussel, Limburg en Antwerpen. Afstand hoeft dus geen probleem te zijn.
- **Prestige** - De kans om opmerkelijke bouwprestaties neer te zetten krijg je niet bij elk bouwbedrijf. Bij Kumpen ben je zeker van uitdagende projecten, die met moderne middelen, nieuwe technieken en een vooruitstrevende aanpak gerealiseerd worden.
- **Openheid** - Je komt terecht in een open bedrijfscultuur. Bij Kumpen hechten we belang aan je mening omdat kennis en kunde een luisterend oor verdienen.
- **Opleiding & ontwikkeling** - Je krijgt de kans om te leren en te groeien.

Om ons team te versterken zoeken wij nog gemotiveerde en geëngageerde ingenieurs en ingenieurs-architecten voor uiteenlopende functies:

- Werfleiders
- Projectleiders
- Werkvoorbereiders

Wens je meer info? Neem dan contact op met Marco Inglese, +32 11 30 71 05 of mail naar marco.inglese@kumpen.be

KUMPEN *Binnen bestek, buiten verwachting!*

Kumpen nv • Paalsteenstraat 36 • B-3500 Hasselt • Tel. +32 11 30 71 11 • Fax +32 11 23 50 93 • info@kumpen.be • www.kumpen.be

UNITÉ
Verantwoordelijke Unité:
Lise Neirinckx
Medewerkers Unité:
Lise Neirinckx, Pieter-Jan Peeters, Benoît Denayer, Jeroen Kessels, Tom Van Oudendijck, Bram D'hoedt, Tara Op de Beeck, Margot Proesmans

EXISTENZ
Existenz VTK vzw (blok 6, Studentenwijk Arenberg 6/0 - 3001 Heverlee)
Voorzitter: Jochen Vankriekelsvenne, Ondervoorzitter: Jeroen Vandervelden, Beheerder: Arne Vangeenberghe
<http://www.existenz.be>

1.

Voilà, de eerste editie van Unité's tweede jaar. We weten welke verwachtingen er zijn als we kijken naar het niveau dat existenz 2010 2011 ons oplegde. Nu we na het immense werk dat aan dit moment is vooraf gegaan met nog meer respect terugkijken naar wat het vorige existenzjaar heeft verwezenlijkt, is dit misschien de ideale plaats om het team van vorig jaar te bedanken voor hun pionierswerk en inzet. Dankuwel!

We kijken ook verder: een aantal zaken zijn veranderd, vele rubrieken zal u echter blijven herkennen. Het blijft een multidisciplinair tijdschrift over architectuur, urbanisme, landschapsarchitectuur, ruimte, ontwerp en meer. We proberen in sommige rubrieken meer te focussen op enkele thema's, met in het algemeen een speciaal oog voor binnenlandse problematiek en internationale interesse.

Zo werpen we met "kinderen van de kavel, studenten voor de stad" een blik op de verwachtingen van onze generatie, bekijken we hoe we wonen en opgegroeid zijn en hoe we vanuit deze vaak beschermde omgeving de huidige uitdagingen in de architectuur, stedenbouw, ruimtelijk ontwerp en op socio-cultureel, nationaal en internationaal vlak aanvoelen, steeds vertrekkende vanuit een eigen ervaring.

We onderhouden een kritische noot in de verschillende artikels, afgetekend binnen de misschien eerder beperkte lijnen van onze know-how. Het gaat steeds over zaken die ons aangaan, die ons beïnvloeden en die we zelf al ervaren hebben. We hopen dat we op die manier ook mensen met heel wat meer expertise kunnen boeien, of aan de andere kant tegen het hoofd stoten. We staan zelf altijd open voor kritiek en discussie: spreek ons aan, mail ons, negeer ons, uit elk signaal kunnen we leren.

We verwelkomen ook professor Hilde Heynen, het departementshoofd van ASRO, die een column zal schrijven voor onze edities. We zijn zeer dankbaar voor haar bijdrage en expertise, die een waardevolle en inzichtrijke aanvulling zal zijn op onze themagerelateerde artikels.

Er is heel wat tijd in gekropen om er een magazine van te maken dat zich serieus kan opstellen binnen de lijnen van onze eigen kennis en ervaring, maar ook oog heeft voor humor en al eens een zijspoor probeert in te slaan. We hopen dat we u kunnen verrassen, informeren, doen lachen of woedend maken met editie 1 van existenzjaar 2011 2012.

Veel leesplezier!
het Unité-team

U

AHA p.4

varia p.6

kalender p.7

in de kijker p.8

kinderen van de kavel,
studenten voor de stad p.10

+ column Hilde Heynen p.14

+ wedstrijd p.15

existenz p.16

lege steden p.18

buiten de lijnen p.20

grensoverschrijdend p.23

op eigen bodem p.26

wat inspireert ons? p.30

op visite p.31

AHA

MET BJORN GIELEN VAN LANDINZICHT

We gaan op bezoek bij Landinzicht, een bureau gevestigd in Brussel. Een eerste toevallige ontdekking leert ons dat de AHA-selectie van vorige editie, Plus office architects, de onderburen zijn van het bureau. Een kleine wereld, die van de architectuur. We gaan de trap omhoog en kloppen aan, een vriendelijke ontvangst. We zetten ons aan een ronde tafel achterin het atelier en starten het gesprek, op de achtergrond vele verfiende maquettes en een herfstig gekleurde hemel. We zitten aan tafel met Bjorn Gielen, oprichter van het bureau, met vaste medewerkers H el ene Mariage en Stefan Morael. Zij delen hun tweetalige werkruimte met architecten en freelance medewerkers Stephane Damsin van Ouest-architecture en ook nog Floris Steyaert, een tuin- en landschapsarchitect en studiegenoot van Bjorn Gielen, waarmee hij de wedstrijd voor het Ursulinenplein in Brussel won.

Het bureau tracht de meerderheid van haar projecten in en rond Brussel te houden, maar er zijn ook vele projecten onder en boven de taalgrens. Brussel is een omgeving die het bureau kent, aanvoelt, beleeft en dus ook deel uitmaakt van hun groeiproces. Daarnaast heeft het bureau ook lopende projecten in het buitenland: in Tunesië en in Frankrijk.

Bjorn Gielen behaalt in 2003 zijn diploma van Tuin- en landschapsarchitect aan de Erasmus Hogeschool Horteco te Vilvoorde, een opleiding die ondertussen verbonden is aan de VUB en waarvan de campus zich nu in Jette bevindt. Een 2 jarige stage zoals we die hier in Leuven kennen, is er helaas niet. Bjorn beslist daarom om nog een extra opleiding aan Sint-Lucas Architectuur te starten. Hij blijft er maar 5 maanden omdat hij in die periode samen met Floris Steyaert de ontwerp-wedstrijd voor het Ursulinenplein voor -25 jarigen wint. Hij gaat samen met Floris bij l'Escaut werken voor de verdere uitwerking van het project, hun eerste publieke realisatie. Bjorn blijft er even werken en ontwerpt er ondermeer de buitenruimtes van het fotografiemuseum in Charleroi. Hij start ook nieuwe samenwerkingen met verschillende architecten, waarvoor hij de buitenruimte bij publieke en private gebouwen ontwerpt. Deze eerste samenwerkingen onder de vleugels van ervaren architectenbureaus bezorgden hem een mooi na-opleidingstraject, alvorens een eigen bureau te starten. Hij is van mening dat het werken in de publieke ruimte na de huidige bacheloropleiding landschaps- en tuinarchitectuur ofwel om een na-opleiding vraagt, ofwel om een langere, completere opleiding.

WAT ZIJN DE INTERESSANTE LOPENDE PROJECTEN VAN HET BUREAU ?

“Momenteel werken we aan de oude kazerne site in Lier, waar we de publieke ruimte van ontwerpen. Het hele project gebeurt in samenwerking met een aantal architectenbureaus. Het bestaat uit het ontwerp van nieuwe stadskantoren aan een nieuw stadspark, waar rond zich ook woonfuncties scharen. Dit allemaal op een zeer grote site, net buiten de Lierse stadsvesten. Daarnaast werken we ook aan enkele schoolprojecten in Vlaanderen en Wallonië, maar ook aan de buitenruimtes van een kinderpsychiatrisch centrum, een rustpunt, een watertoren en een tuin in de duinen. Zo'n 80 procent van onze huidige projecten zijn publiek, de andere 20 procent zijn private projecten.”

WE LAZEN OP JULIE WEBSITE DAT HET BUREAU DE EERSTE STAPPEN ZET IN DE MASTERPLANNING EN REGIONALE LANDSCHAPSONTWIKKELING. HOE PAssEN DIE KLEINERE EN BIJZONDERE TUINPROJECTEN DAARIN ? Blijft u de verschillende schalen in de toekomst combineren en heeft u soms een voorkeur ?

“De beperking bij kleine projecten is dat het vaak om eenzelfde programma gaat, een tuin. We ontwerpen slechts enkele tuinen per jaar, liefst wanneer er een bijzondere relatie met de omgeving of de architectuur is. Het zijn ook vaak geïntegreerde projecten waar we op vraag van de architect worden ingeschakeld, bijvoorbeeld voor het ontwerpen van een patio, wanneer deze patio het middelpunt van de woning wordt. Bij het ontwerp van de publieke ruimte is het programma en het eindresultaat veel diverser, complexer en steeds weer boeiend. Mijn hart ligt dus eigenlijk bij beide schalen. Ze zijn ook zeer complementair in onze perceptie van het begrip buitenruimte. We willen niet vervallen in het ontwerpen van eenheidskoek in én bepaalde niche, waarin tuinarchitecten vaak vervallen. De buitenruimte rondom ons is deels privaat en deels publiek ingericht, met vele, soms ongelukkige tussenvormen. Deze grens scherper stellen en de publieke en private delen beter schakelen, identificeren en programmeren is wat ons interesseert.

We zitten aan tafel met de architecten en schuiven mee aan de bouwblokjes op de maquette, omdat ook de architectuur de buitenruimte definieert, meer zelfs dan de invulling ervan.

Er is vandaag bijzonder veel werk voor landschapsarchitecten en daar zijn we blij om. Toch beperken we ons tot slechts enkele kandidaturen, wedstrijden of

uitnodigingen per jaar, zodat we op ons eigen tempo gestaag kunnen groeien.”

HEEFT U EEN FAVORIET EIGEN PROJECT ?

(denkt even na) “Mmm, dan moet ik aan de ene kant het Ursulinenplein vermelden, de samenwerking met de bouwheer, de vzw Recyclart, de skaters en l'Escaut verliep heel voorbeeldig en creëerde een aangenaam klimaat om in te werken. Het plein werkt. Aan de andere kant is er de “Jardin Chocolat”, ons kleinste project dat bestaat uit een patio waarin een aantal ranke bomen de ruimte maken. Die schaalessprongen, die we maken, vinden we als bureau zeer interessant. Het is belangrijk dat de kleine ruimtes in een groter perspectief passen en omgekeerd. Je mag zo ook in grote projecten de kleine maat niet vergeten.”

STEDELIJK WONEN IS EEN BELANGRIJK THEMA IN ONZE OPLEIDING, HET VORMT OOK DEELS HET HOOFDTHEMA VAN DEZE EERSTE EDITIE. DE TENDENS IS ER DAT DE PUBLIEKE RUIMTE IN EEN ONTWERP OF IN EEN MASTERPLAN STEEDS BELANGRIJKER WORDT. HET STRUCTUREERT EN BIEDT EEN MEERWAARDE. HET ONTWERP VAN DEZE PUBLIEKE, COLLECTIEVE OF PRIVATE RUIMTES IN EEN WOONOMGEVING LATEN NOG STEEDS HEEL VEEL EXPERIMENT TOE, IN TEGENSTELLING TOT HET WOONOBJECT DAT MISSCHIEF OP SOMMIGE VLAKKEN GESTANDAARDISEERD IS.

“Ik merk inderdaad dat de vraag naar kwalitatieve publieke ruimte of soms gewoon ‘groene ruimte’ meer en meer naar voren wordt geschoven in de programma-beschrijving van de bouwheer. We zien dat het bouwprogramma vaak erg strict is, en dat de relatie tot de buitenruimte en de integratie van het nieuwe gebouw in de omgeving soms even belangrijk wordt. Dat is een goede evolutie waar we heel blij om zijn. Daartegenover staat dat de overtuiging en de nodige middelen om effectief aan een kwaliteitsvolle buitenruimte te werken soms nog ontbreken. Het blijft nog al te vaak bij langetermijnplannen of een eerste fase.”

HOE WOONT U ZELF EN KIJKT U UIT NAAR EEN EIGEN TUIN EN HET ONTWERP ERVAN ?

“Ik woon op de laatste verdieping van een flatgebouw uit de jaren 70 in hartje Brussel. Het is een klein appartement met een groots uitzicht over Brussel. Ik kijk niet per se uit naar het bezitten of ontwerpen van een eigen tuin, dan wel naar een kwaliteitsvolle buiten-

ruimte. Dat kan evengoed een comfortabel terras of dakterras zijn. Buitenruimtes bij appartementen of woningen, ook bij sociale woningen, zouden eigenlijk een standaard moeten zijn. Ze hoeven niet groot te zijn, maar wel goed en gezond ingericht en geïntegreerd.”

WAT ZIJN IN UW OGEN GOEDE EN BELOFTEVOLLE ARCHITECTENBUREAUS ?

“We zijn zelf geen spektakelbureau. Ik werk daarom graag samen met bureaus die in de eerste plaats goede ruimtes bouwen en misschien een meer zakelijke architectuur uitdragen. Ik reis bijna dagelijks per trein langs soms mooie, maar meestal rommelige dorpen en steden. Enige architecturale en planmatige rust in de straat zou onze steden en gemeenten goed doen. Met de verdichting van de woonkernen snijden we ook steeds meer de moeilijkere kavels aan. De architectuur wordt daardoor ook leniger, om zich beter in te passen en aan te passen aan haar omgeving. Ook de helende buitenruimte helpt bij deze integratie van de architectuur in haar omgeving.

HEEFT U EEN SPECIALE PLEK WAAR U GRAAG MET HET BUREAU EENS AAN DE SLAG WILT MOCHT U DE TOELATING KRIJGEN ?

“Euhm, dat is wel een heel moeilijke vraag maar misschien is het toch niet slecht om er even concreet op in te gaan.” (Hij staat even recht om de bovenste bundel te nemen van een stapel naast de tafel en slaat hem open) “Dit is een wedstrijd die zonet is ingediend, waarvoor we samenwerkten met Maat architecten en stedenbouwkundigen. Het gaat over een opdracht rond een oude arm van de Zenne in Schaerbeek. Tijdens de onderzoeksfase ontdekten we dat er nog veel meer van die vergeten Zenne-armen waren in de rand van de Brusselse vijfhoek. Deze Zenne-armen hebben een bijzondere landschappelijke, landschapsecologische en recreatieve potentie en zijn sterk getekend door de vroegere industrialisatie van de Zennevallei. Ze zijn daardoor ook betekenisvol bij de actuele regeneratie van de oude industriële gebouwen langs de Zenne tot publieke gebouwen. Het zijn stevige, groene aders waarvan de potenties verborgen zitten achter tuinmuren en hekken. Ze zijn haast onbebouwd en continue. Na even zoeken vind je ze zeker terug op de luchtfoto tussen Place Bara, Belle Vue en Saintelette. Ze bevinden zich in wijken met bijzonder weinig publieke ruimte en een hoge bevolkingsdichtheid. Zulke sites, geënt op de landschappelijke layer van de stad, vinden we mateloos interessant om aan te werken.”

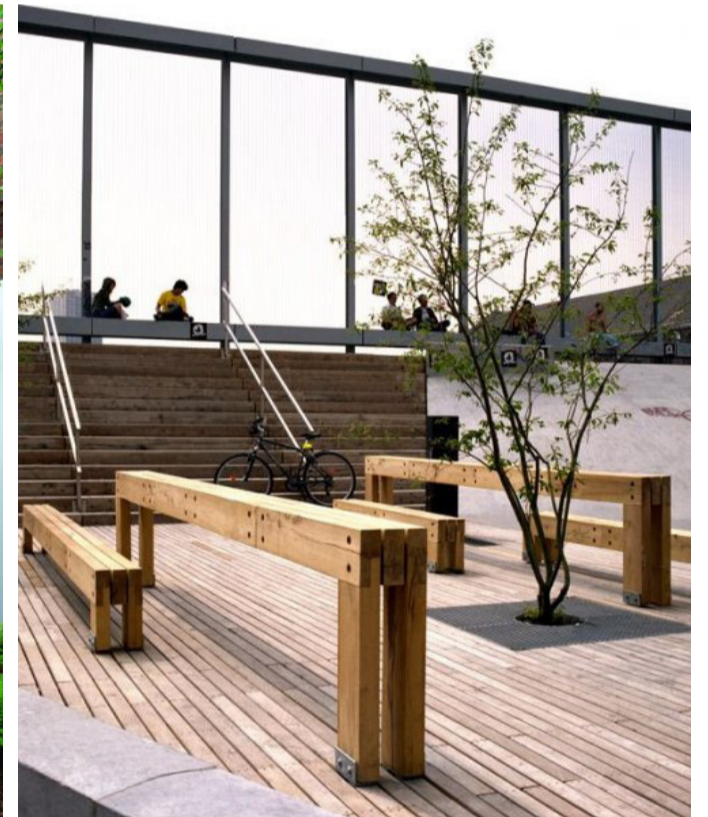
WE MERKTEN HIER METEEN DE VELE VERFIJNDE MAQUETTES OP, DIE OOK OP JULIE WEBSITE HEEL AANWEZIG ZIJN. HOE BELANGRIJK ZIJN DIE VOOR JULIE ONTWERPPROCES ?

“De maquette is een standaard tool voor ons. Het is een goede test voor het juist aanvoelen van de ruimtelijke realiteit en het reliëf, liever dan 3d-modellen die voor landschapsonwerpen zelden representatief zijn. Er is bijna voltijds iemand bezig met een maquette te maken. Er wordt pas gelijmd als we tevreden zijn over het resultaat, na keer op keer bijsnijden, uitnemen, verscalen. Naast een gezonde denkoefening en het uitzuiveren van een voorstel, is de maquette essentieel voor het ontwerpproces hier.”

We bedanken Bjorn om tijd voor ons te maken en zijn mening met ons te delen en sporen tevreden terug langs mooie, soms rommelige landschappen...

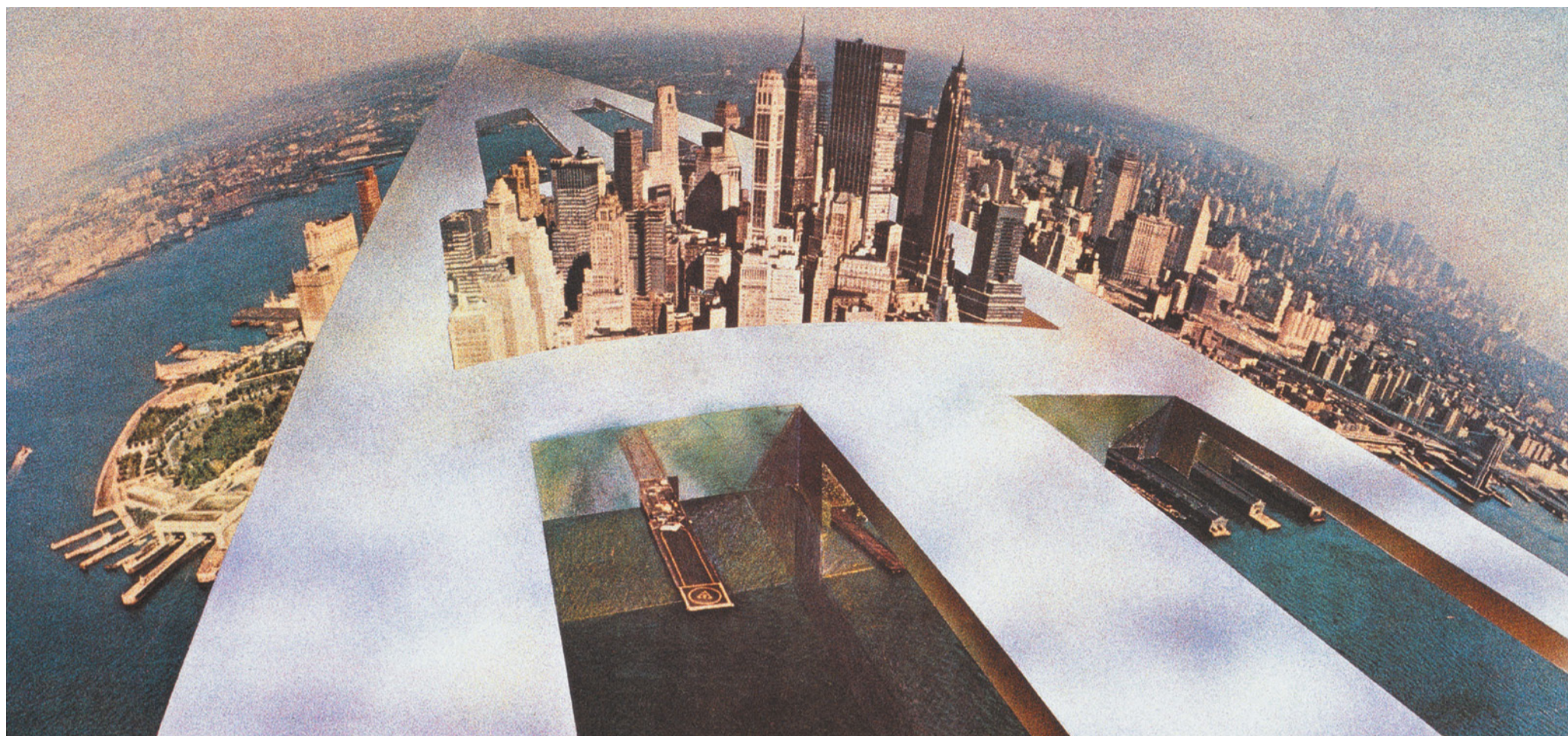
tekst Pieter-Jan Peeters en Lise Neirinckx

LANDINZICHT LANDSCHAPSARCHITECTEN/PAYSAGISTES
WWW.LANDINZICHT.ORG

boven & midden rechts: Ursulinenplein, Brussel, foto's Filip Dujardin / midden links: Jardin Chocolat, Brussel / onder: Fotomuseum, Charleroi

GEDATEERD ? 1969

Continuous Monument: Een beeld van het architectenbureau Superstudio, opgericht door Adolfo Natalini en Cristiano Toraldo di Francia, dat deel uitmaakte van een radicale architectuurbeweging die zich uitstrekte in de jaren 60. Continuous monument is een utopisch model voor totale verstedelijking onder invloed van het globale kapitalisme. Ondanks de kritiek op de grote megastructuren en diens expansionistische houding tegenover haar omgeving, verraden dergelijke beelden toch hun grote fascinatie voor het idee.

DE WANDELING

Een architect mag zich al eens ontspannen. In deze rubriek gaan we elke editie op wandel, in de hoop dat u in onze voetstappen kan treden, of alleen maar kan beamen hoe intens men kan genieten van doelloos flaneren.

Het is herfst. Los van alle moderne natuurfenomenen en eigenaardigheden - de opwarming van de aarde ligt al even goed in onze mond als Brussel-Halle-Vilvoorde - begint het toch wat af te koelen. Heerlijk is het om in deze periode even met de trein naar de kust te trekken en uit te waaien, je broek op te rollen en het water in te rennen. Maar misschien nog bekoorlijker is het om dichterbij huis rond te sluieren, hier in het binnenland waar de sierlijke boom het haalt van de krachtige zee en waar de pracht van zijn bijhorende kleurenpalet, cliché of niet, in overvloed te bewonderen is. We starten ons avontuur aan de Sportoase, wandelen langs de kantoorgebouwen erachter en belanden meteen in een andere atmosfeer. Niet verwacht dat op 200 meter van de Leuvense ring al een bijna volledig groen landschap onze blik zou vullen. We wandelen rond in de abdij van 't park en nemen een weelde waar van gelukkige vogels, belegen gebouwen en glimlachende gezichten. Gezellige grijsaards die aan het tuinieren zijn in hun gemeenschapstuintjes, jonge moeders vergezeld van hun luidruchtige kroost en sportieve lopers met hun nog enthousiastere honden, kwijlend uiteraard. Het leven lijkt wat rustiger te verlopen hier, ondertussen nog altijd maar 600 meter verder. We wringen ons door stroeve hekjes en bewandelen angstig enkele onzekere bruggetjes. We doorkruisen talloze picknickplekken en komen uitein-

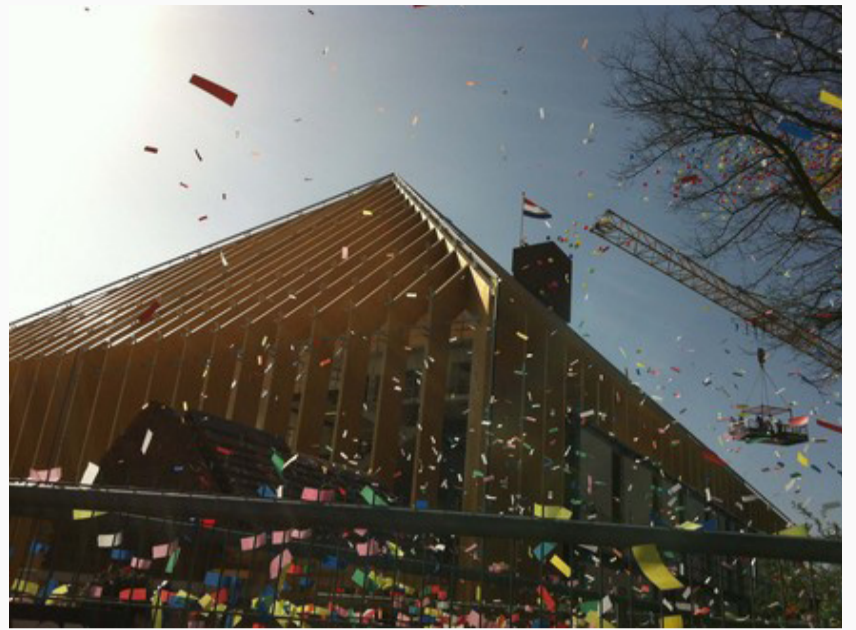
delijk aan een mooie uitgestrekte vijver. Futen, aalscholvers en kuifeenden verwelkomen ons, al dan niet onbewust. We nemen even pauze. Klimbomen die zelfs de meest volwassen en keurige architect doen terugkeren naar hun onbekommerde achtjarige-zelf, doen hun naam eer aan. Zoals we frietjes nietsvermoedend associëren met verjaardagsfeestjes op woensdag, doet de geur van mandarijnen ons telkens terugdenken aan die verwachtingsvolle 6 december-ochtenden, wat dit boomklimmende-postkindergevoel alleen maar versterkt. Onze hond ziet een eekhoorn, onze hond is sterker dan we dachten. Een snelle 200 meter verder komen we tot stilstand. Onze aandacht trekt van de reeds verdwenen eekhoorn naar een eilandje in het midden van de vijver. Een dappere wilg die een honderdtal jaar geleden nog een klein stukje grond wist te bemachtigen, kijkt uit over haar vijver met zijn bewoners. Even trots als zij is, keren wij tevreden terug naar ons beginpunt. Een uurtje mijmeren in een bos dat vijf minuutjes verwijderd is van het centrum van Leuven: de herinnering alleen tovert al een lach op mijn gezicht, zo een quasi-idiote grijns die je niet tegenhouden kan. Een ideale pauze!

tekst: Lise Neirinckx

De Boekenberg

Een nieuwe stadsbibliotheek voor Spijkenisse. Haar inwoners zaten niet te wachten op een architecturaal hoogstandje en daarom koos het architectenbureau MVRDV voor een vorm die herkenbaar is voor ieder van ons: de boerderij, weliswaar met een moderne twist. De gevel is gemaakt van glas opdat de structuur helemaal zichtbaar zou blijven. De klinkers uit de omgeving lopen verder in het hele gebouw en verzekeren een aangename continuïteit wanneer men binnengaat. Binnen dit geheel zijn grote boekenkasten verwerkt. Deze foto prijkte even geleden op de website van MVRDV, met de trotse melding "Spijkenisse Library tops out". Is dit project voor het bureau een soort van terugkeer naar hun roots? Wel als je het stelt naast het indrukwekkende internationaal getinte palmares dat het bureau heeft. Aan de andere kant spreekt uit het gebouw en haar opbouw een soort van universele vormtaal die op haar materiaalgebruik na toch weer van een internationale toets spreekt.

Nieuw Crematorium Kortrijk

Met de opening van het nieuwe crematorium in Kortrijk wordt er voldaan aan een actuele nood. Tegenwoordig wordt reeds één op de twee keer gekozen voor crematie bij overlijden. Het geladen thema, het groeiende belang ervan en het meer en meer loskoppelen van het kerkelijk instituut bij een begrafenis maken het ontwerpen van een crematorium tot een interessante en steeds ontwikkelende ontwerpogave, waar het zoeken naar nieuwe modellen, de opvang van allerlei types ruimtes in samen komen. Het crematorium in Kortrijk is een voorbeeld van een gevoelige aanpak van landschap, gecreëerde ruimte, en de menselijke nood aan verbondenheid en geborgenheid bij een overlijden. Het spreekt van beheerste ontwerpstyl waarvoor Souto de Moura de Pritzker Price van 2011 heeft gewonnen en komt zo te staan in een rijtje van meesters als Peter Zumthor en Alvaro Siza.

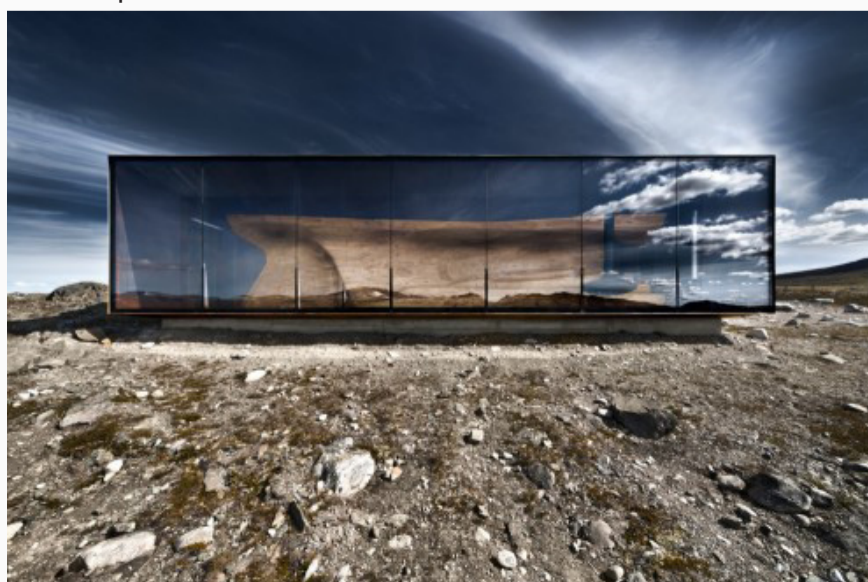
De nieuwe Gentse Stadshal blijft stof doen opwaaien

Er is veel kritiek op het ontwerp van Robbrecht & Daem voor de Stadshal Gent. De hal past bij de heraanleg van het Emile-Braun-Plein en biedt plaats voor evenementen, dansvoorstellingen en anderen. We vermoeden dat de aanvankelijke kritiek veel te maken heeft met de indrukwekkende aanblik van de pijlers en de staalstructuur. Wanneer de afwerking nadert en deze tektoniek begint samen te werken met de fijne materialiteit en de waarschijnlijk zeer speciale lichtinval door de duizend lichtscheppers in het dak, zal al snel eerder bewondering vallen voor de detailarchitectuur van Robbrecht & Daem, zeker wanneer bij vervollediging ook de ruimtes beginnen werken en het centrum van Gent er een nieuw ankerpunt verkrijgt. We zijn zeer benieuwd hoe de kritiek evolueert op een plaats waar de historische onschendbaarheid een heel moeilijk punt is, ook het hoofd van vele Gentenaars.

Snohetta Wild Reindeer Centre Pavilion

In dit observatie- en educatiepaviljoen ontstaat een symbiose tussen twee architecturen. Een rigide, stalen buitenschil met daarin een organisch vormgegeven kern in hout. De vorm wordt bekomen met moderne 3D-milling technieken, waarna de houtblokken op traditionele wijze worden verbonden. De beglaseerde noordgevel biedt een gekaderd zicht op het landschap, en weerspiegelt het tegelijkertijd naar de passant.

Bad'eau/Plat'eau

In juli 2012 zal dit drijvende zwembad verschijnen aan het Eilandje, te Antwerpen. De wedstrijd werd door architectenbureau Sculp(IT) en investeerder V-zit gewonnen, die in hun project een grote nadruk op duurzaamheid leggen. Het drijvend ponton zorgt in de zomer voor verfrissing en tijdens de winter doet het dienst als schaatsbaan. Het zwembadcomplex zal door zich te verplaatsen - met als start locatie het Kattendijkdok - verschillende plekken aan de dokken van het Eilandje onder de aandacht brengen.

Backup City Tokyo

De Japanse regering heeft plannen onthuld voor een volledige backup-stad voor Tokyo. Deze stad, IRTBBC of Integrated Resort Tourism, Business and Backup City, moet dienstdoen in het geval dat Tokyo door een aardbeving verwoest wordt. Naast woongelegenheden voor 50000 mensen zal de stad ook een reserve-parlement, casino's, parken en 600meterhoge kantoorstorens incorporeren.

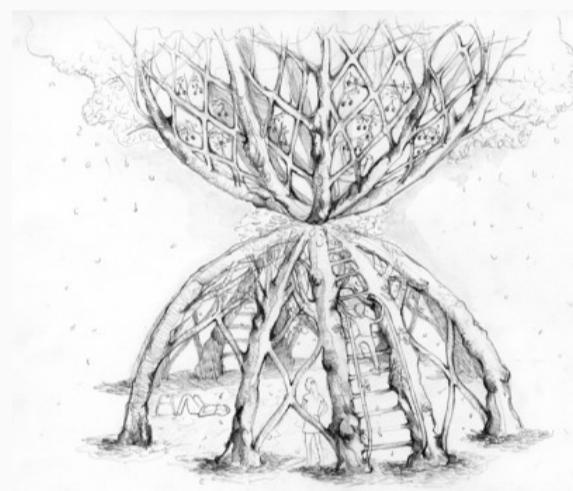
Cloud 9 media-ICT Barcelona

Een optimistisch gebouw voor de toekomst, bekroond als gebouw van het jaar op het World Architecture Festival 2011. De vloerplaten van dit kantoorgebouw zijn opgehangen, zodat er op het grondniveau slechts 4 kolommen zijn en de publieke ruimte het gebouw kan binnendringen. Op de eerste verdieping is plaats voor publieke functies en een auditorium, terwijl de bovenliggende niveaus plaats bieden aan zowel starters als gevestigde bedrijven. Allerlei ingrepen, zoals de flexibele gevelbekleding waarin stikstofmist kan geblazen worden om doorzichtigheid te regelen, zorgen ervoor dat dit gebouw de CO2 uitstoot tot 95% kan verminderen.

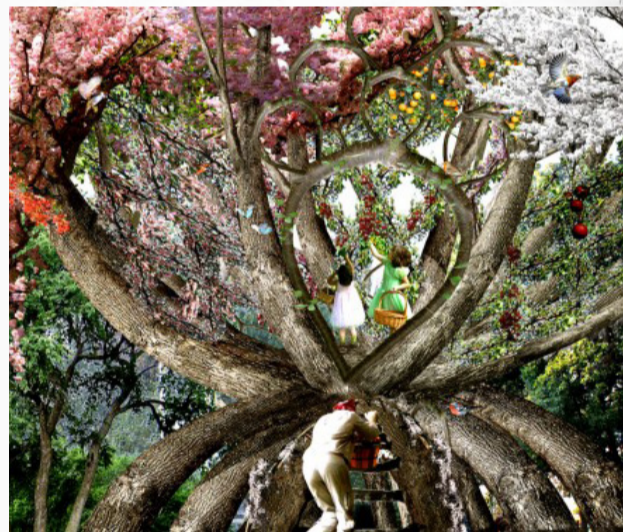
Space Terminal

In New Mexico zijn de werken aan 's werelds eerste space terminal voor toeristen afgerond in opdracht van, hoe kan het ook anders, Richard Branson en zijn Virgin Galactic. Foster + Partners probeerde met deze vorm de dramatiek en het mysterie rond 'de ruimte' uit te drukken, vanuit deze basis gaan in de nabije toekomst de eerste commerciële ruimtevluchten vertrekken.

Workshop Milaan

Tijdens een weeklange workshop hebben studenten aan de Politecnico di Milano samen met Visiondivision nagedacht over nieuwe ideeën omtrent groen design. Ze bedachten zo een structuur bestaande uit Japanse kersbomen die geleidelijk moet groeien in een bepaalde richting. Pas na 60 jaar zou het bouwwerk eindelijk volgroeid zijn. Geduld is dus net als de beplanting een basiselement van dit ontwerp. "We can reduce the need for transportation, waste of material and different manufacturing processes, simply by helping nature grow in a more architectonic and useful way." Het is een structuur aanvankelijk in gang gezet door de mens, waar de natuur zich stilaan een weg baant (langs een tijdelijke houten structuur) en het uiteindelijk kan overnemen. Alle verschillende componenten, zowel de draagstructuur als het meubilair dat er komt te staan, zullen allemaal gemaakt zijn van bomen en planten.

Superkilen Park

Het Superkilen Park in Kopenhagen nadert zijn realisatie en vormt zo stilaan de ruimte die ze moest worden, een bijzonder interessant stadsvlak. Het ontwerp moest beantwoorden aan de wensen van vele mensen en culturen. De site verbindt namelijk een aantal diverse wijken in een uitgestrekt landschap. Architecten BIG and Topotek 1 zagen de oplossing hiervan in een project dat nooit klaar is: het werd een open ontwerp waar de ruimte een invulling en vorm krijgt door de dialoog met de gebruikers ervan. Ze creëren verschillende vlakken in allerlei kleuren zodat zij een achtergrond kunnen vormen voor een aantal bijzonder objecten gekozen door de omwonenden en curators. Het is een project gericht op innovatie, dat geplaatst wordt in een internationaal perspectief.

KINDEREN VAN DE KAVEL, STUDENTEN VOOR DE STAD

Via het hoofdartikel willen we een aantal kritische vragen oproepen met betrekking tot het thema, aangevuld met een beperkte beeldenquête uitgevoerd onder de Existenz-leden. Hilde Heynen raakt enkele punten van het thema aan in haar column "Een witte opleiding?". Tot slot nodigen we met een beeldenwedstrijd architectuurstudenten uit om na te denken over het thema.

VRAAGSTELLING

We weten dat het merendeel onder ons, de huidige generatie Vlaamse studenten, afkomstig is van de beschermde omgeving van een verkaveling. Er is geen intensief onderzoek nodig om dat te bevestigen, al vonden we het wel interessant om even een kijkje te nemen binnen onze eigen werking. We vroegen daarom elke existenzier een foto te nemen van hun thuiswoning. Het resultaat ziet u op deze pagina's. De geschiedenis van de woonvorm, de implicaties ervan voor het landschap en de complexiteit en fragiliteit die ze meedraagt, zijn al jarenlang bediscussieerd en beschreven, maar ook belicht in de fotografie, het theater en de beeldende kunst.

Daar willen we het hier nu niet hoofdzakelijk over hebben. We willen helemaal niet komen tot een patstelling tussen stedelijk wonen en wonen op een verkaveling. We geloven dat iedereen het recht op ruimte heeft, of dat nu kwaliteitsvolle collectieve ruimte inhoudt of een eigen tuin. We kunnen dan ook alleen maar verwachtingsvol zijn als we merken hoe in de huidige discussie en praktijk steeds meer aandacht gaat naar de ontworpen ruimte en niet enkel naar het architectuurobject zelf. Als we dan ook noteren hoe landschapsarchitect Bjorn Gielen in AHA opmerkt dat er vraag is naar die kwaliteitsvolle buitenruimte, maar dat vaak de echte ambitie en middelen nog ontbreken, beseffen we dat het nog even wachten is op een doorgedreven aanpak. Maar een dergelijke aanpak voor het ontwerp van collectieve ruimtes, naast het ontwerp van het woonobject (dat in bepaalde opzichten misschien gestandaardiseerd is), is in de toekomst voor de kwaliteit van wonen in de stad essentieel. Zeker als we zien dat naast de grote ontwikkelingskansen in de stad ook de moeilijkere plekken en thema's behandeld worden, dan kan een dergelijke aanpak enkel nog belangrijker worden. We hebben met betrekking tot het thema een beeldenwedstrijd opgezet en publiceren een selectie van de inzendingen in dit artikel. Ze laten een heel persoonlijke interpretatie toe van het thema dat we hier kozen.

Verder willen we vanuit onze eigen ervaring vragen oproepen over welke rol onze generatie zal spelen en welke mogelijkheden we hebben. Hoe kunnen we bewust omgaan met de huidige uitdagingen van het stedelijk wonen, dat een groot deel van het huidige discours inneemt, als het merendeel van ons de problemen en thema's van de grootstad en vooral de groeiende stad, momentair of helemaal niet beleven? Hoe gaan we om met de huidige mogelijkheden die onze generatie voor zich heeft als het over internationale ontplooiing en ervaring gaat? Is globalisering nog altijd een groot woord voor ons, of verliest het haar waarde als we kijken hoe onze generatie gewend is aan de snelle internationale ontwikkelingen? Is in het buitenland wonen, werken, leven of studeren nog altijd de grote stap die het voor de generaties voor ons was? Het is niet onze bedoeling om hier netjes afgelijnde stellingen neer te schrijven, maar eerder om de juiste vragen op te roepen als we kijken naar deze generatie architectuurstudenten en naar wat we in de toekomst zien. De titel is dan ook eerder een weerspiegeling van die vragen. We weten waar we vandaan komen, maar hoe beïnvloedt dit ons en hoe kijken we naar toekomstige uitdagingen?

STUDEREN IN LEUVEN

Leuven is voor velen van ons de eerste ervaring met het stedelijk leven en vaak nog in beperkte zin. Leuven verschilt op veel vlakken, mede door haar beperkte schaal, niet echt van de beschermde omgeving waarbinnen we zijn opgegroeid. We merken meteen dat bepaalde belangrijke kwesties die in een grootstad als Brussel wel aan de orde zijn in Leuven niet meteen voelbaar zijn: onveiligheid, verval, onrust, verkeerscongestie. Maar aan de andere kant biedt de grootstad dan weer een ambiance en dynamiek die Leuven niet heeft. Wilt zoiets dan zeggen dat met het parcours dat we doorlopen hebben: het opgroeien op de verkaveling en de eerste jaren in Leuven, we minder voeling ontwikkelen voor de problemen die we in de toekomst zullen moeten aanpakken? Waar we later ook terecht komen, de groeiende invloed van de stad en haar bewoners, alsook haar problemen zullen zich overal laten gelden.

Wel, aan de ene kant zit er een soort van dynamiek in de directe ervaring die kan leiden tot een groot engagement en een empathische drang om dingen aan te pakken. Bekeken vanuit die hoek is dat misschien een impuls die wij als generatie missen? Daartegenover staat dan weer dat er zoveel meer is waar we mee geconfronteerd worden, kijk maar naar alle mogelijkheden die ons als student aangeboden worden. De aangeboden knowhow en expertise die op vlak van stedelijke ontwikkeling beschikbaar is, wordt ons langs alle kanten meegegeven. Deze knowhow is met vallen en opstaan ontstaan en met voeling voor de kwesties waar we het net over hadden. Is het dan moeilijker om als student geloofwaardig te blijven wanneer men op dat vlak moet 'opboksen' tegen al de expertise die de afgelopen decennia is opgebouwd op vlak van stedelijk wonen? Is het voor een geëngageerde student moeilijker om vast te klampen aan een eenvoudige eigen visie zonder dat deze meteen in de schaduw komt te staan van iets dat al gezegd of geschreven is? Waarschijnlijk wel en misschien kan die vraag ook buiten onze opleiding en in andere disciplines gesteld worden. Is het net daarom dat onderwijs en daarbij horende keuzemogelijkheden alleen maar aan belang kunnen winnen? Volstaat het in onze maatschappij niet meer om een harde mening te hebben? Of hebben wij als generatie van comfort en keuze gewoon niets meer om hard tegenin te gaan? Hebben we gewoon nood aan stemmen die we nog niet gehoord hebben?

Van een gunstig leerklimaat kunnen we alleszins wel spreken. Naast het engagement van architecten en stedenbouwkundigen dat de afgelopen twee decennia een stimulans was voor de ontwikkeling van een consistentere stedelijk beleid, met bijvoorbeeld projecten als de stationsomgeving en de Vaartkom hier in Leuven, kan men nu ook duidelijk de impact ervan aflezen in de stad en de beleving van deze vernieuwde ruimtes en de vooropgestelde dynamiek aan de realiteit toetsen. De lange ontwikkeling en haar zichtbaar effect laat ons dus toe om langs de ene kant positief te kijken naar de toekomst en aan de andere kant toont het ons misschien een aantal gemiste kansen, de waarde van de kritiek op de projecten en een besef dat heel wat dingen beter hadden gekund. Daartegenover staat het momentum dat op gang is gekomen met de pioniersprojecten en het ondersteunende beleid waaraan we de grote uitwerking in de praktijk te danken hebben.

Ook ziet men dat stilaan de droomsites en -projecten zeldzamer worden en dat men ook moeilijkere topics aansnijdt. Iets dat zich bijvoorbeeld in de ontwerp opdrachten van onze opleiding, en in het bijzonder die van de masterjaren, sterk weerspiegelt. Naast deze kennis die ons wordt meegegeven en de thematiek die we al ontwerpend aanraken is ons eigen ontdekkingsproces dat op gang komt even belangrijk, in veel gevallen misschien door wat we zopas geleerd hebben, of wat onze interesse heeft gewekt. Literatuur, de groeiende waarde en integratie van het internet, goedkoper en gemakkelijk reizen zowel binnenlands als buitenlands, het doet ons proeven van de dingen die ons interesseren en de mogelijkheid om meer over iets te leren is vaak maar een muisklik van ons verwijderd.

We zitten dus in een goede positie, de meesten van ons hebben een groot leefcomfort en toegang tot enorm veel kennis, we bevinden ons ook op een interessant punt in de emancipatie van wonen in de stad. De pioniersprojecten van de afgelopen jaren zetten de toon en nieuwe ontwikkelingen dringen zich op. We kunnen met een nieuwe blik vooruit kijken en onszelf engageren voor de uitdagingen die voor ons liggen. Wat missen we dan nog? Misschien is het net die ervaringsdynamiek en impuls? Misschien moeten we die halen vanuit de clash van culturen en meningen, moeten we de confrontatie opzoeken? Moet er meer verscheidenheid zijn aan mensen en meningen binnen onze opleiding zelf zoals Hilde Heynen in haar column aanhaalt? Ik denk dat we het daar alleen maar mee eens kunnen zijn. We kunnen met onze kennis een duidelijke en correcte visie beginnen opbouwen die in de nabije toekomst met praktijkervaring verrijkt kan worden, maar we moeten er dus voor zorgen dat deze niet te eenzijdig wordt getoetst.

INTERNATIONALE ONTWIKKELING

Het is niet meer terecht om het enkel over een nationale kijk en problematiek te hebben als student. De huidige tendens naar internationalisering in het onderwijs zal zich ongetwijfeld verderzetten.

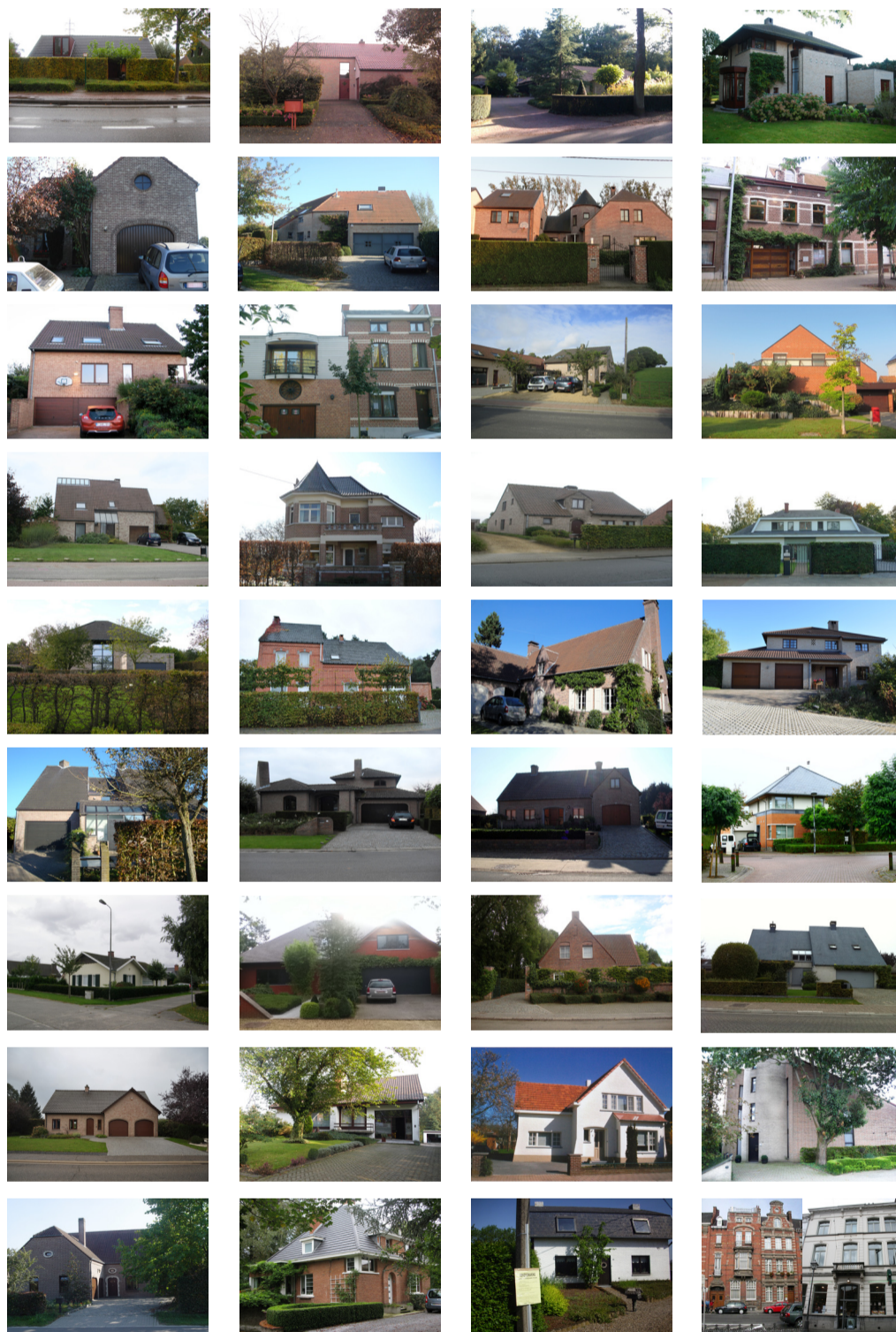
Als we kijken naar het groeiend aantal uitwisselingsstudenten: het Erasmusjaar, buitenlandse thesissen en stages. Wat betekenen deze dingen voor de persoonlijke verrijking van ons als student, maar ook voor de meerwaarde binnen een opleiding? Aan de ene kant zijn er het grotere aantal studenten die de stap willen zetten, gesteund vanuit een internationale kennis, taalkennis en interesse. Aan de andere kant en zeker even belangrijk, is de grote toegankelijkheid van deze programma's. We kunnen alleen maar dankbaar zijn voor de kansen die de opleidingen ons zo vlot kunnen aanbieden de dag van vandaag. Blijft Erasmus ondanks haar toegankelijkheid nog steeds een groot avontuur? Zeker wel, haar waarde ligt echter niet meer in de stap die gezet moet worden om te vertrekken, maar in de ontdekkingen en cultuurclash die wachten in de nieuwe stad en land en die enkel kunnen bijdragen aan de ervaringsdynamiek die onze generatie misschien van thuis uit mist.

Ergens toont dit ook wel aan dat internationalisering voor ons niet meer het overweldigende fenomeen is dat het de vorige decennia wel leek te zijn. Over globalisering, wereldmarkt en de invloed van nieuwe media is een wereldwijd theoretisch discours ontstaan dat vaak over ofwel het poëtisch verstoten, ofwel het dramatisch omarmen van deze veranderingen gaat. In hoeverre is deze polemiek voor onze generatie nog waardevol? Blijven we deze fenomenen zien als een overweldigende machtsstructuur? Of brengt de toekomst een meer geïntegreerde kijk? Het lijkt ons interessant hoe deze ontwikkelingen zich zullen doortrekken op ons vakgebied. In hoeverre zal er nog een niche zijn voor de starchitects, die terecht hun ambities leggen op wereldschaal, maar misschien onterecht op de indrukwekkende maalstroom van de globalisering en een internationale stijl? Zijn ze voor ons als generatie, die is opgegroeid met al deze snelle ontwikkelingen, nog steeds even indrukwekkend?

Ja, we kunnen dus nog steeds overweldigd worden door de clash van culturen, ruimtes en mensen, maar daarbij staat ook dat die ervaringen veel toegankelijker zijn geworden voor een breed publiek. Zo ook met wonen in het buitenland voor werk of studie. Maar dan rijzen er nieuwe vragen op. Hoe zit het dan met onze ervaring, onze meegekregen knowhow als we aan de slag moeten in bijvoorbeeld een Aziatische metropool? Weer zitten we daar als student in een goede startpositie: lezingenreeksen, een internationaal theoretische discours en vele publicaties. We krijgen een beeld van wat er gaande is en kunnen onze kennis van zaken snel uitbreiden. Maar we kunnen er wel zeker van zijn dat er in dit geval niets gaat boven ervaring en beleving van die steden zelf. Opnieuw spreekt dat ten voordele van de groeiende internationale ontplooiingsmogelijkheden.

We komen dus inderdaad naar voren uit een beschermde omgeving en op vele vlakken zijn we daardoor onopvallend getekend, maar zonder twijfel is het zo dat ons leerklimaat nooit gunstiger is geweest. In welke richting we ook afstuderen, we zullen een brede waaier aan kennis hebben, aangevuld met welke aangescherpte interesse dan ook. Het is maar een kleine kwestie om deze interesse om te zetten in een gedreven engagement, een engagement dat hopelijk gestuwd wordt vanuit een internationale ervaring, maar ook een begrip en ervaring van binnenlandse problematiek. Grootstedelijke ontwikkeling zal niet meer enkel bekeken kunnen worden op een nationale schaal maar zal zich ook op internationaal vlak moeten plaatsen. Niet in een soort van overweldigende dynamiek, maar in een gedeelde interesse voor de stadscultuur, gesteund door de vlotte communicatie die vandaag de wereld tekent. Voeg daar nog eens de rol aan toe die we zullen spelen in de ontwikkeling van de stad zelf, hetzij in eigen land, hetzij in een nieuwe stad of land. Hierbij moeten we ons als doel voorhouden dat het er steeds om draait de stad leefbaar te houden voor iedereen. Ik denk dat we in dat geval boeiende tijden tegemoet gaan en dat wij hier als generatie goed op zullen kunnen inspelen. De 'verkavelingsstudent', gesteund door een enorme hoeveelheid en vooral een eigen keuze aan kennis, verrijkt met een eventuele internationale ervaring, maakt zijn opwachting.

*tekst Pieter-Jan Peeters
beeld Lise Neirinckx*

HOE WOONT EXISTENZ ? We vroegen aan de existenzleden om een beeld te maken van hun ouderlijke woning. Twee herenhuizen in de stad naast een overduidelijke meerderheid aan vrijstaande woningen.

COLUMN HILDE HEYNEN

Hilde Heynen is departementshoofd van het ASRO. Ze doceert architectuurtheorie hier aan de K.U.Leuven en is gastdocent aan de Architectural Association London. Ze is de auteur van artikels in tijdschriften als Archis, Assemblage en the Journal of Architecture. De column die ze hier schreef voor Unité sluit aan bij het hoofdthema van deze editie en raakt een aantal kritische punten aan.

EEN WITTE OPLEIDING?

Is de opleiding tot burgerlijk ingenieur-architect een opleiding die georganiseerd wordt voor, door en in het belang van de Vlaamse verkavelingsbewoner? Afgaande op het aantal studenten “uit de verkaveling”, is men geneigd om alvast het eerste deel van die vraag bevestigend te beantwoorden. De studenten uit suburbane omgevingen of uit verstedelijkende plattelandsgemeenten zijn onmiskenbaar de meest dominante en zichtbare groep. De middenklasse cultuur is overheersend aanwezig – studenten komen vooral uit eerder welgestelde gezinnen, met eerder hoogopgeleide ouders, die eerder waarden als stabiliteit, ambitie, werkkracht en gezinsleven vooropstellen. De kennis van de “grote stad” is die studenten niet met de paplepel ingegoten. Brussel, op de keper beschouwd onze enige grootstad, is voor de meesten een relatief onbekende grootheid, met een imago van onveiligheid. Antwerpen en Gent vormen bestemmingen van schoolreizen of winkeluitstappen, maar de kansarme wijken en de ‘moeilijke’ buurten blijven daarbij buiten beeld. De meest intense kennismaking met “de stad” is voor velen die met Leuven, toch niet veel meer dan een provinciestad.

De diversiteit en veelkleurigheid die Vlaanderen kenmerkt, en die vooral geconcentreerd zit in de grote steden met hun heel verschillende buurten, wordt maar beperkt weerspiegeld in de studentenpopulatie. Dat geldt voor de hele universiteit, en dus ook voor de architectuuropleiding. In die opleiding is het genderevenwicht inmiddels min of meer bereikt. Het is echter een stuk slechter gesteld met de aanwezigheid van migranten en van mensen met een functiebeperking. Statistisch gesproken zouden we in de bachelor en master opleiding ingenieurwetenschappen architectuur toch een veertigtal migrantenjongeren mogen verwachten – een aantal dat we in de verste verte niet halen. Ook mensen met een functiebeperking stromen maar zeer minimaal door naar de universiteit en naar het architectuuronderwijs. Jongeren uit socio-economisch achtergestelde milieus vinden sowieso maar met mondjesmaat hun weg.

De verklaring voor dit onevenwicht ligt in de eerste plaats – zo vertellen onderwijsspecialisten ons – in de achterstand die jongeren uit achtergestelde groepen reeds van in het kleuter- en lager onderwijs oplopen, een achterstand die zich vertaalt in een beperktere deelname aan die vormen van secundair onderwijs die doorstroming naar de universiteit vergemakkelijken. Van de Turkse en Noord-Afrikaanse allochtonen beginnen zo minder dan 20% van de jongens en 25% van de meisjes aan het

hogere onderwijs, terwijl dit voor autochtone jongeren respectievelijk om 57% en 71% gaat. De effecten zijn zeer zichtbaar in het eenduidig witte karakter van de studentenpopulatie.

Wat het tweede deel van de vraag betreft – “door wie?” – is de situatie misschien iets gunstiger. De professoren en assistenten zijn door hun ruimere levenservaring en hun intense betrokkenheid op architectuur meer gericht op een stedelijke, diverse cultuur en velen onder hen zullen hun biotoop dan ook definiëren als grootstedelijk. Er is een beleid – uitgaande van de universiteit en van het departement – dat een grotere diversiteit nastreeft: meer vrouwen, meer internationale lesgevers, meer gastdocenten met uiteenlopende achtergronden, zeer veel gastsprekers uit alle delen van de wereld. Daardoor betekent voor vele jongeren hun intrede in de universiteit ook het opengaan van een stuk van de wereld waar ze voordien minder mee vertrouwd waren.

Desondanks moeten we de vraag blijven stellen: betekent de dominantie van de middenklasse cultuur aan de opleiding – zeer sterk aanwezig bij de studenten, wat gemilderd en bijgestuurd door de staf – toch niet dat er een sterke neiging bestaat om de “verkavelingscultuur” te reproduceren en al wat daarbuiten valt te percipiëren als een spijtige afwijking? Betekent deze dominantie dat de opleiding dus werkt in het belang van de verkavelingsbewoner? De vraag stellen is ze beantwoorden: het numerieke overwicht van een relatief homogene, witte, heterosexuele middenklasse cultuur is op dit moment een gegeven dat de opleiding onmiskenbaar kenmerkt. De directe confrontatie met andere subculturen en levensstijlen vindt nagenoeg enkel plaats waar deze bewust als deel van de opleiding wordt opgezet. Ze vloeit dus niet als vanzelfsprekend voort uit de diversiteit van de studenten. We kunnen dat jammer vinden – ik vind het jammer – maar het betekent vooral dat de opleiding blijvend moet inzetten op een kritische bevraging van de eigen uitgangspunten en vanzelfsprekendheden. Indien veelkleurigheid niet gecreëerd wordt door de samenstelling van het studentenpubliek, doet de opleiding er goed aan om deze veelkleurigheid op zoveel mogelijk andere manieren toch binnen te brengen: door de inhoud van cursussen, door gastdocenten, door ervaringsdeskundigen, door ontwerpopgaven, door workshops.

tekst Hilde Heynen

“De mensen die wonen in de stad zijn diepzeevissen. Ze leven bij een constante druk. Elke gedachte en handeling heeft een bepaalde lading die afgestemd moet worden op de omgeving. Uitwendige druk heeft een sociaal karakter en zoekt toenadering tot andere individuen of grotere groepen. Inwendige druk heeft als gevolg dat men zich wil afsluiten in een gecontroleerde omgeving. Hierin speelt de kavel of kamer een belangrijke rol. Waarom wonen wij niet in grote vertrekken, die onderverdeeld zijn in slaaphokjes en met een grote referent? Er zijn redelijke argumenten voor dit type wonen te vinden, zoals het drukken van verwarmingskosten, maar wij kiezen voor een meer individuele vorm van wonen. Het wonen verzamelt namelijk de inwendige gedachten en handelingen van de bewoner en daarom is een afscherming van de buitenwereld of stad nodig. Als men dicht op elkaar leeft, wordt die persoonlijke ruimte samengedrukt. Door het aanleggen van een park, een gemeenschappelijke stadstuin, krijgt men ruimte om te ademen en te denken. Het park lokt de mensen uit hun kamer en laat de druk in de dichtbebouwde woonwijken af.”

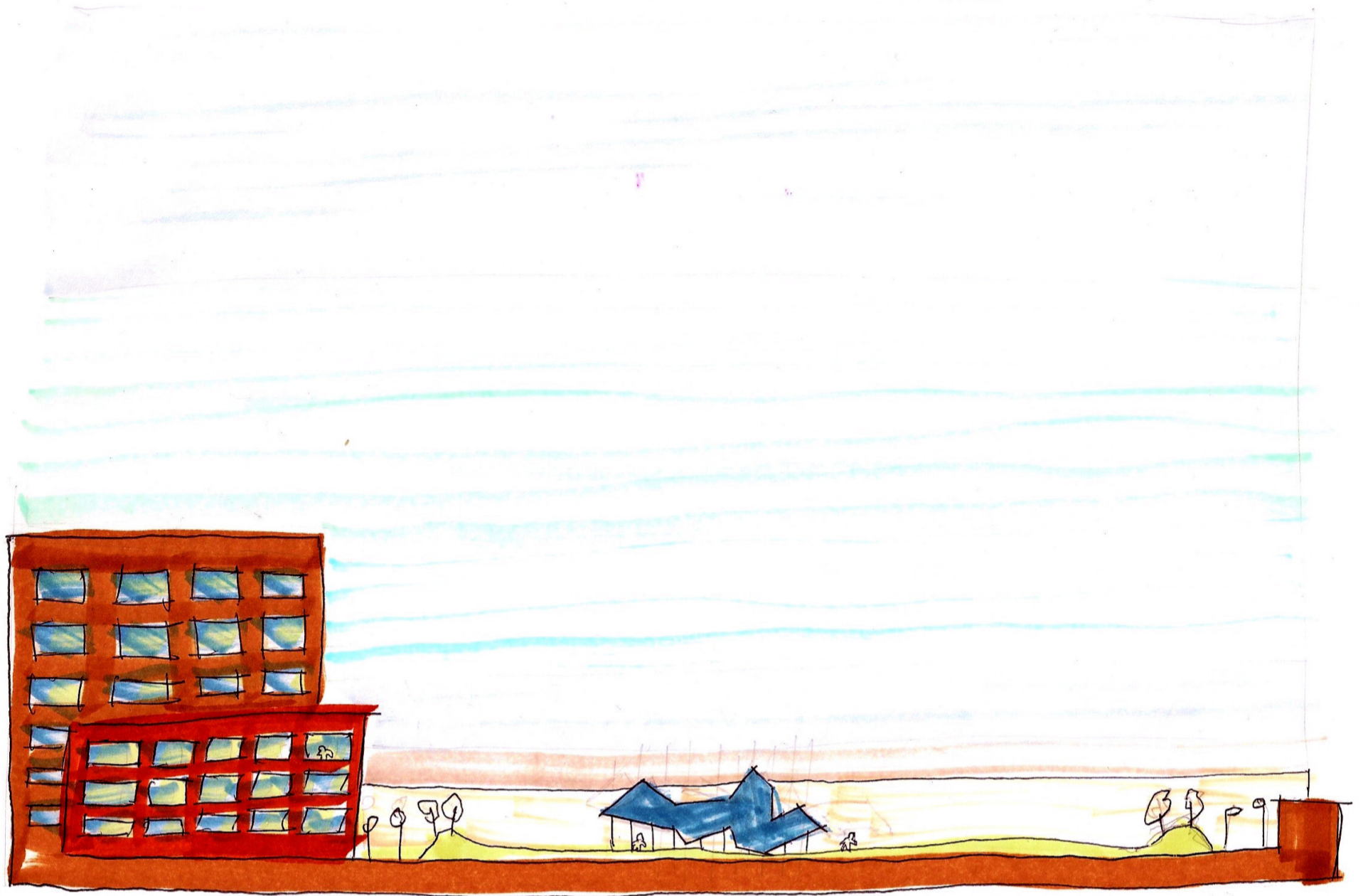
Siem Rombout
WINNAAR

“Dit zijn de favoriete plekken van de mensen uit duplex (tweedejaarsstudenten Architectuur van de KULeuven nvdr), dingen die de stad een stuk aangenamer maken: Café Oase, het groot begijnhof, Koffie Onan en de serre in de kruidtuin.”

Duplex

“Ik heb geprobeerd iets te ontwerpen dat duidt hoe ik de Belgische stad zie. Als je in een Belgische stad rondloopt kom je vaak de typische rijhuizen tegen. En dan ben ik hierop verdergegaan met de diversiteit die je in België ziet. De verschillende gezinnen die in België wonen, de verschillende soorten mensen die rondlopen, leven.”

Christine Engels

Siem Rombaut 23/10/2011

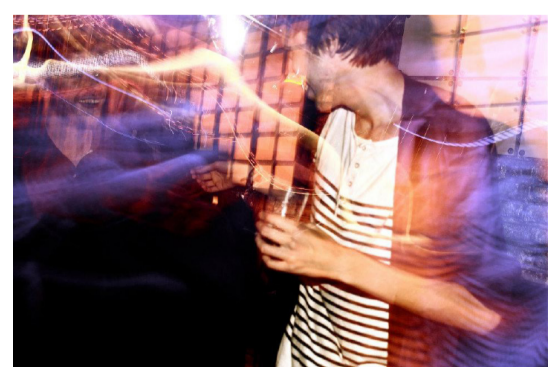
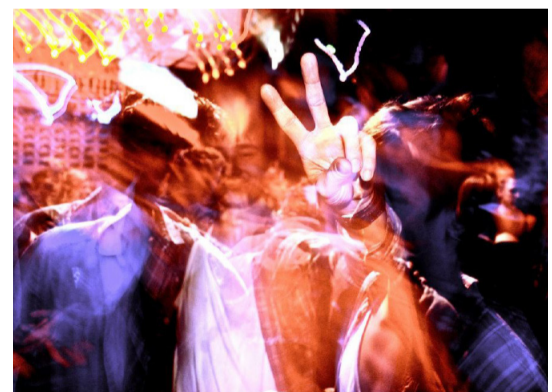
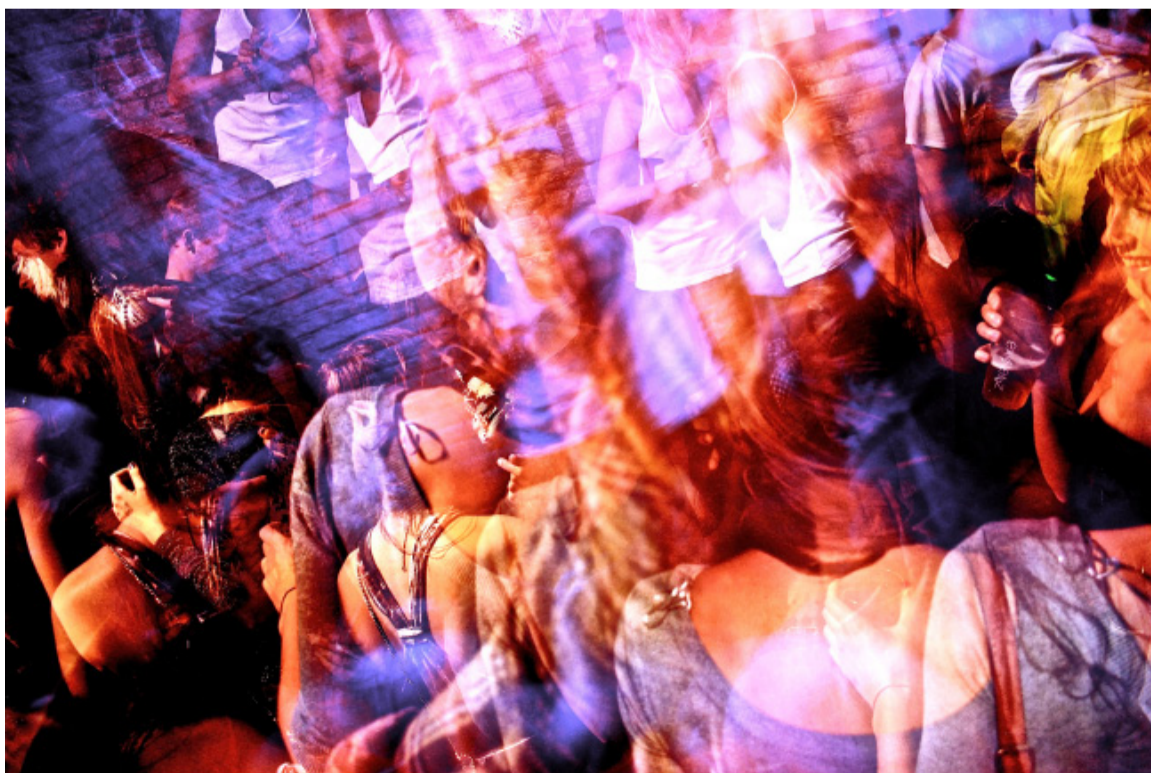

24 UREN LOOP 25-26.10.2011 BEELDEN PIETER STEENS X VTK

existenz

BAUHOUSE 18.10.2011 BEELDEN LIVIA LANCELOT

LEGE STEDEN

Steden verlaten in tijden van oorlog, onderdrukking of na natuurrampen, achtergelaten sites door de onmogelijke werkomstandigheden. De verhalen erachter zijn meestal even interessant als de beelden die ze opleveren.

1 KOWLOON WALLED CITY, Hongkong (China)

Tijdens de Qing-dynastie werd Kowloon Walled City opgericht als een enclave, een klein dorpje gelegen in een Engelse kolonie. Geleidelijk werd het een kleine stad opzich met immense en dicht op elkaar bebouwde flatgebouwen. Er was daarenboven een opmerkelijke overvloed aan dokters en tandartsen omdat hun diploma van de Volksrepubliek China in Hongkong niet geldig was. De stad werd gesloopt in 1993 na de hereniging van Hongkong met China.

2 HASHIMA ISLAND, Nagasaki (Japan)

Hashima Island werd gebouwd tijdens de industrialisering van Japan en was voornamelijk gericht op de werking van koolmijnen. Mitsubishi kocht het eiland in 1890 en plantte er grote betonnen gebouwen. Met de opkomst van de petroleumverwerkende industrie sloot de mijn zijn deuren en verlieten de inwoners de stad. Sindsdien is het eiland ook bekend als Ghost Island.

3 MAUNSELL FORTS, Thames en Mersey (Verenigd Koninkrijk)

De Maunsell Forts zijn merkwaardig elegante torens in de zee, gebouwd op een zandbank om het Verenigd Koninkrijk te beschermen in de Tweede Wereldoorlog. In de jaren 50 werden ze niet meer gebruikt voor hun oorspronkelijke doeleinden maar kwamen er andere faciliteiten terecht. Sommige torens huisvestten piratenradio-stations, een andere werd later, hoewel nooit erkend, 's werelds kleinste natie.

4 LUXURY VACATION RETREAT, San Zhi (Taiwan)

Het futuristische vakantiedorp in de buurt van San Zhi zou een luxueus oord moeten worden voor de rijkere bevolkingslaag. Door enkele fatale ongelukken tijdens de constructiewerken echter werd de werf stilgezet en sindsdien is er, door gebrek aan geld en bereidwilligheid, niet meer aan verder gewerkt. Het blijft nu dus een absurd zicht in het anders normale groene landschap.

tekst Lise Neirinckx

DE STAD VAN DE TEGEN- CULTUUR: BERLIJN EN HAAR NIEUWE UITLAATKLEP

Berlijn is altijd een pioniersstad geweest: van haar rol als kunstenaarsmekka tot haar gedrevenheid en dynamische culturele ontwikkeling na de val van de Muur. Berlijn is nu ook vooral een toegankelijke en leefbare stad geworden en dit neemt met zich mee dat de stad de laatste jaren schijnbaar aan haar pioniersstatus heeft moeten inboeten. Want Berlijn draaide wel op haar rol als hippe stad, maar een concrete uitlaadklep leek het niet meer te hebben. Men verwijt de Berliners er zelfs van om lui geworden te zijn maar is dit zo?

Wel, het lijkt alsof Berlijn zich op een heel nieuw avontuur heeft geworpen. Eén dat meer en meer invloed op de Berlijnse stadscultuur krijgt. Met een diepgaande interesse voor nieuwe media, open internet en bovenal hun sociale impact, begeven Berlijnse kleine ondernemers en enthousiaste stedelingen zich op een hoofdzakelijk door Silicon Valley gedomineerd terrein, maar dan met een nog ongeziene drive en ideeënstroom.

We hebben het hier dus over de ontwikkeling van applicaties, software, internet-toepassingen,... Maar het gaat verder: raakpunten in de kunst- en muziekscène en een verregaande connectie tussen werken en leven.

De Berlijnse software-ontwikkelaars-scène (om het even met een groot woord te benoemen) is wild en avontuurlijk.

Opstartende samenwerkingen komen en gaan er, met een heuse boom van mini-ondernemingen als gevolg. Uniek aan de stad is dat er ook zo vaak gewerkt wordt in co-work ruimtes: cafés, winkels of panden waar je een werkplek kan huren, vaak uitgerust met een computer en een postdienst. Het is in deze plaatsen waar Berliners met verse ideeën aankomen en deze kunnen delen of verder uitwerken met gelijkgestemden die er vaak om dezelfde reden zijn terechtgekomen. Co-working biedt aan jonge, beginnende ondernemers of gewoon aan mensen met een prachtidee de kans om hun ideeën met andere mensen uit te werken door samen kennis en een werkruimte te delen.

Het is een creatieve en stimulerende omgeving, een broedplaats voor gedachte-spinsels die ontstaan uit de confrontatie met en de kritiek van anderen.

Maar het gaat veel verder: Berlijns levensdigheid en fingerspitzengefühl maken het tot de ideale testplaats voor allerlei toepassingen. Er zijn altijd verbeteringen en aanpassingen die meteen voortgroeien uit de directe inpassing in het Berlijnse leven en haar enthousiaste bevolking. In die zin is het ook opmerkelijk hoe bepaalde internettoepassingen toch een zekere localiteit kunnen hebben en een soort van afgelijnde ontstaansgeschiedenis. Het begrip wordt ook minder abstract als zulke toe-

passingen daadwerkelijk hun weg vinden in de maatschappij. Het is in deze open en communicatieve omgeving dat de Berliners, een werkelijk bonte mengelmoes van nationaliteiten en leeftijden, de uitdagingen van de toekomst aangaan.

SOUNDCLOUD & CO

We hebben het natuurlijk wel over wat er in Berlijn gaande is, maar wat is er ondertussen al uit deze broeiende scène voortgekomen? Misschien het best gekende is Soundcloud, een open muziekplatform waarop iedereen zijn muziek of soms ook echt letterlijk geluiden kan delen. Soundcloud is een belangrijke drijfveer geweest in de hele ontwikkeling van de Berlijnse softwarescène. Haar eerste kantoren waren gelegen in het café St. Oberholz, aan de Rosenthaler Strasse en dit café is ondertussen uitgegroeid tot de belangrijkste pool van de scène. Het café heeft zich met haar onbeperkt gratis internet, extra stop-contacten en vriendelijke houding altijd positief ingesteld naar mensen die er willen werken. Net daaruit zijn ook de co-work ruimtes ontstaan waar Soundcloud is begonnen, en zo is het ondertussen een viertal jaar oud. Tekenend is dat het eerst twee jaar in het Berlijnse underground muziek- en kunstmilieu was verdoken, waar het heel populair is geworden en van

daaruit is doorgroeid naar het brede publiek. Ondertussen is het een wereldwijde vaste waarde op het internet en duizenden artiesten gebruiken het als een medium om hun muziek over te brengen, maar ook om hun fans bijvoorbeeld de mogelijkheid te geven om hun werk te bewerken en te remixen.

Misschien is het interessant om nog wat dieper te gaan en te kijken naar welke ontwikkelingen er nog leven in Berlijn en die misschien over een jaar wereldwijd populair zijn. 'Amen' is hier een voorbeeld van. Het is bedacht door Florian Weber, een enorm gerespecteerde, jonge ontwikkelaar uit Hamburg en de enige Europese mede-oprichter van Twitter. Hij is ondertussen naar Berlijn verhuist waar hij zich naar eigen zeggen meer dan thuis voelt. Amen is een toepassing die eigenlijk gegroeid is vanuit een belangrijke kritiek op Facebook, de meer dan algemeen bekende gigant uit Silicon Valley. De hype rond Facebook lijkt te bekoelen en er is een drang naar innovatievere dingen, want een van de grote gebreken is dat het wel de mogelijkheid geeft om dingen te delen, maar niet zozeer om te ontdekken. Amen is eigenlijk gewoon een spel van vraag en antwoord, van statistieken, van mening en van ontdekking. Dit is geen reclame voor de applicatie, maar het is een interessant voorbeeld van een Berlijns product dat wij hier momenteel nog niet kennen. Het wordt daar volop getest en beleefd door de stadsgemeenschap, hetzij op het werk, op restaurant of in de club. Via interessante voorstellingen maken de Berliners er kennis mee. Zo werd, om nog een laatste voorbeeld te geven, op een recent feest van Soundcloud op de bekende Cassiopeia-site de toepassing EyeM voorgesteld. Onder het motto "taking photo's together" maakt de applicatie een live-verslag van alle activiteiten in de uithoeken van de uit-

gestrekte locatie voor en door alle mensen die die avond EyeM gebruiken.

Opmerkelijk is hoe het internet hier een soort extra laag wordt bij de belevingswaarde van het feest. Stel je voor wat het kan geven als je op deze manier een hele stad kan ontdekken, als je kan zien wat en waar er op dat ogenblik iets gaande is. We vinden weer die impuls van ontdekking en beleving door de gemeenschap. Berlijn creëert dingen die een soort extra en optionele belevingswaarde geven voor een maatschappij die daar blijkbaar echt op zit te wachten.

DE PIRATENPARTEI

We praten hier nu wel over allerlei interessante ontwikkelingen in de Berlijnse tech-scène, maar dit blijft misschien voor velen nog te ontoegankelijk. In hoeverre vindt de drive die de Berliners voelen ook haar weerslag in de stadsgemeenschap? Blijft het bij hard werken aan hun ideeën of vindt het gedachtegoed ook zijn weg op andere plekken?

Laten we het even over politiek hebben. Interessant om onze blik op te werpen is de PiratenPartei, oorspronkelijk een initiatief uit Zweden, maar pas echt tot bloei gekomen in Berlijn. Het is een Duitse, politieke partij die dit jaar vijftien zetels heeft gewonnen in de Berlijnse "landtag", haar belangrijkste regeringsorgaan. Kan deze partij een frisse wind zijn met haar opmerkelijk programma in een verouderd instituut? De PiratenPartei heeft de ambitie om deel uit te maken van een open en transparantere regering. Hoe? Door het implementeren van een open source bestuur en door het maken van een internet interface voor elke burger waarmee zij de beslissingen kan opvolgen en inspecteren. Dit is immers het recht van elke

burger. Ambitieuw misschien, maar een correcte kritiek op het huidige systeem en ongetwijfeld binnen de huidige mogelijkheden van het internet. Verder willen ze ook de wetgeving rond intellectueel eigendom en copyright, zeker met betrekking tot onderwijs en studie, grondig hervormen. Ook genetische patenten moeten eraan: niemand mag volgens hen het patent op geneesmiddelen hebben. Aan de ene kant is er dus die tendens naar openheid, maar even belangrijk is daarbij de bescherming van de privacy. De angstige beweging naar 'veiligheid' van de maatschappij heeft tot een aantal historisch verbluffende maatregelen geleid na de val van de Berlijnse Muur. Dit moet verdwijnen. Transparantie veronderstelt immers een doorkijk in beide richtingen. Een ambitieus programma dat ongetwijfeld ook op veel tegenstand zal rekenen. De Berlijnse afdeling is gedreven maar werkt voorzichtig en concreet, met aandacht voor discussie. Niet regelrecht revolutionair dus, maar misschien meer iets voor de wereld om haar ontwikkeling te blijven volgen.

Als we dit bekijken heeft Berlijn dus toch weer een manier gevonden om haar anti-establishment en tegendraads kantje te concretiseren en nog wel op een zeer interessante manier. De sociale speeltuin die Berlijn is voor allerlei opmerkelijke toepassingen, maar ook hoe die sociale neerslag van een internet-cultuur en zelfs internet-filosofie zijn weg vindt in de politiek, is gewoon uniek in de wereld. Berlijn neemt dus zijn pioniersrol terug op en wij zijn alleszins zeer nieuwsgierig wat we de komende jaren nog mogen verwachten.

*tekst Pieter-Jan Peeters
beelden Soundcloud*

“BERLIN IST ARM, ABER SEXY” BURGEMEESTER KLAUS WOWEREIT IN 2000

INSTANT HOUSING - WINNFRIED BAUMANN

DE STADSNOMADE

De 'stadsnomade', een woord dat al lang zijn cultstatus heeft verworven. Het roept de empathische drang op naar een losgekoppeld bestaan in de anonieme, stedelijke massa. Voor Maaïke Fransen, een jonge Nederlandse, afgestudeerd aan de design-academie van Eindhoven, was de stadsnomade het thema voor haar laatste expositie.

"Go out for a ride in your bathtub, catch the birds with your umbrella, expand your trolley to a scooter or be a walking theater, hang your coat on your suspenders and listen to sea-radio, screw on your sunglasses and take a nap on your neck-pack." Zo luidt de inleiding van 'peripatetic para-

phernalia'. Deze expositie is opgebouwd uit een reeks foto's van verschillende personages die elk een bepaald type nomade voorstellen, elk met hun eigen levensstijl en vrijheden. Zo treft men onder andere de troubadour, de schoenpoetser en de globetrotter aan.

Hieronder vindt men de fotoreeks van de 'troubadour'. Alle beelden uit de reeks zijn een soort van ludieke, maar zeer interessante focus op enkele facetten van het publieke stedelijke leven.

Toch heeft niet elke nomade bewust voor dit bestaangekozen. Velen van hen kwamen ongewild door de economische crisis op straat terecht. Voor hen is het vaak moeilijk om zich aan te passen aan deze levensstijl. Elke vrijheid wordt als een beperking

ervaren.

Voor deze doelgroep ontwierp de sociaal activist en kunstenaar Winfried Baumann zijn serie 'Instant Housing'. Deze mobiele designobjecten kunnen in een mum van tijd omgevormd worden tot slaapplek. Opmerkelijk detail, ze zijn behoorlijk prijzig. Dit verraadt meteen al dat het hier vooral om een heel uitgebreide denkoefening gaat, die de mobiele infrastructuur van de moderne dakloze als uitgangspunt neemt.

*tekst Benoit Denayer
beelden Winfried Baumann, Åsmund
Sollihogda (Maaïke Fransen)*

PERIPATETIC PARAPHERNALIA (TROUBADOUR) - MAAÏKE FRANSEN

Loft Rodenbroeck Volt Architecten

Vlakbij de taalgrens ligt het kleine stadje Ronse. Met de komst van de mechanisering kwam hier een einde aan de bloeiende textielnijverheid die deze streek eeuwenlang heeft gekend. Dit met als gevolg dat er heel wat textiel-fabrieken leeg kwamen te staan, waaronder ook de voormalige textielfabriek Samsa of S.A. Soie Artificielle Moderne.

Dit negentiende eeuwse pand bestaat uit tien traveeën van vijf meter breed waarvan acht met een lengte van dertig meter en twee van dertien meter.

Volt architecten kreeg, samen met Bert Michiels en Pieter Vanderhoydonck, de opdracht dit leegstaand fabrieksge-

bouw om te vormen zodanig dat er zes woningen, één atelier en twee kantoorruimtes in ondergebracht konden worden.

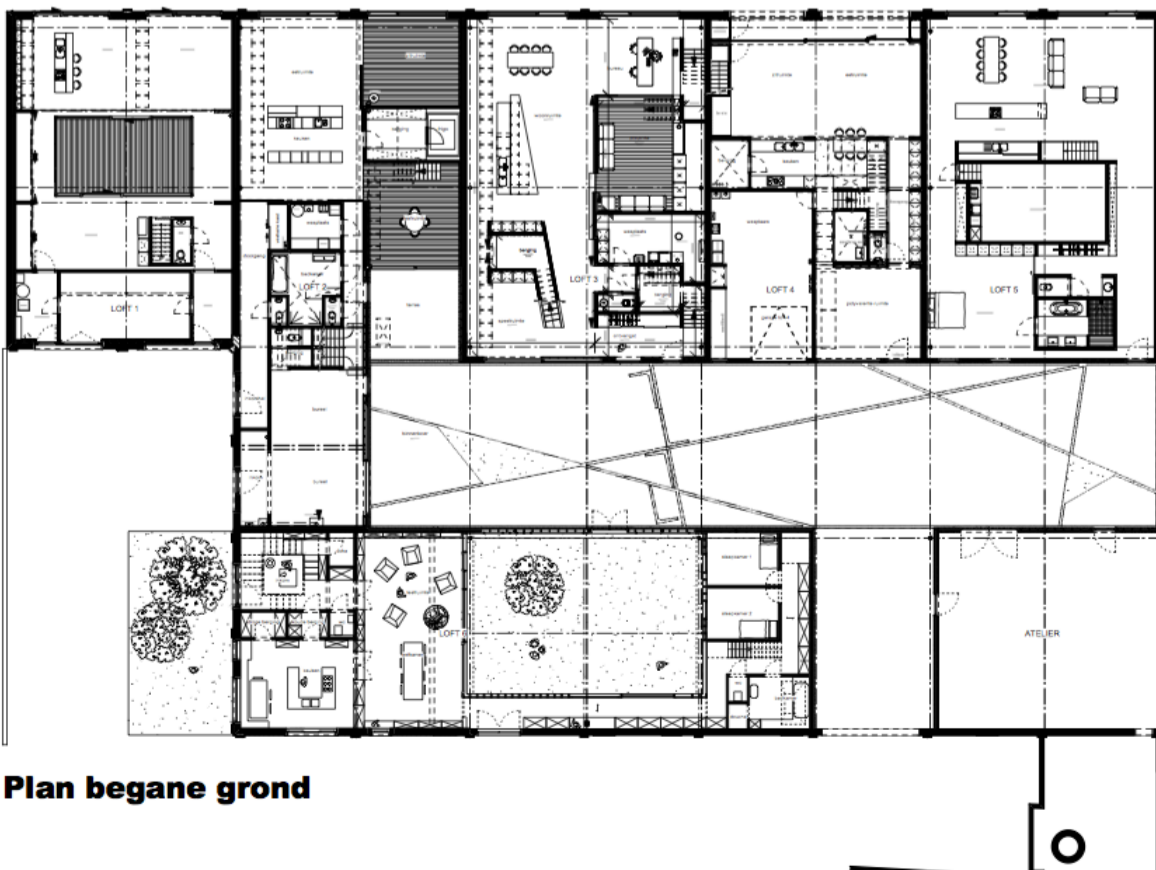
Om dit mogelijk te maken werd het volledige gebouw gestript, op de stalen draagstructuur en de bakstenen buitenwanden na. Dwars op de lange traveeën werd een collectieve buitenruimte gecreëerd die de indruk wekt van een autoloze straat. Vijf van de zes lofts zijn rond deze ruimte geschikt. Hierin wonen de familie Vandendriessche en een bevriend koppel. De zesde woning is ondergebracht in de twee kortere traveeën en vormt zo een op zichzelf gekeerd buitenbeentje.

Deze indeling rond een collectieve patio is een veel gebruikte typologie bij groepswohnungen in een dichtbebouwde omgeving. Denk maar bijvoorbeeld aan zeepziederij Heymans van MDW architecten in hartje Brussel. Loft Rodenbroeck daarentegen is omwille van haar ligging in een landelijke omgeving zowel introvert als extrovert. Enkel de woning aan de straatzijde is georganiseerd rond een private patio.

Dit maakt dat dit project kan gezien worden als een extensie van de klassieke verkaveling met private achtertuin. De straat wordt vervangen door een autovrije speelruimte voor de kinderen, de ontsluiting gebeurt voor de fabriek. Dit bevordert de sociale contacten met de burenen onderling wat op zijn beurt bijdraagt tot een betere woonkwaliteit.

Hoewel dit type geen rechtstreeks antwoord biedt op de vraag naar een alternatief voor de kavel met grotere dichtheid, toch kan, net zoals de schrijver Omer Watzet Ronse de parel van de Vlaamse Ardennen noemde, ook dit project als een parel in de Vlaamse Ardennen worden beschouwd...

*tekst Benoît Denayer
beelden Volt Architecten*

Plan begane grond

De Drie Heeren Puls Architecten

Het Kiel, bekend om de “potenblokken” van Renaat Braem, verbindt de stad Antwerpen met haar district Hoboken. In haar gloriejaren, toen in het Kiel nog volop eigen stedelijke voorzieningen werden ontwikkeld omdat ze afgesloten lag van het centrum door onder andere de E34, oefende ze als poolstad nog invloed uit op de volledige zuidrand. Maar sinds het verschuiven van de havenactiviteit naar het Noorden toe raakte de buurt stilaan in verval. Door de voortdurende verpaupering, leegstand en kwaliteitsdaling devalueerde het Kiel naar een achtergestelde zone. Van identiteit was er weinig sprake en elk privé-initiatief was ver zoek. De Stad Antwerpen zag dit én greep in: er werd besloten dat de buurt nood had aan stadsvernieuwing. Vooral in de buurt van het Kielpark was dit zeker te merken: het gebied rond de oude schietstand “Den Tir” zou het nieuwe, levende hart worden van de wijk. De schietstand werd omgebouwd tot winkelcen-

trum met voor de deur haltes van tram en bus, beschut onder de bekende stalen luifel van B-Architecten. Deze maakt tevens verbinding met de Abdijstraat aan de overzijde van de drukke Sint-Bernardsesteenweg, de winkelstraat van het Kiel. Zo werd “Den Tir” het hoofd van het vernieuwde winkelgebied.

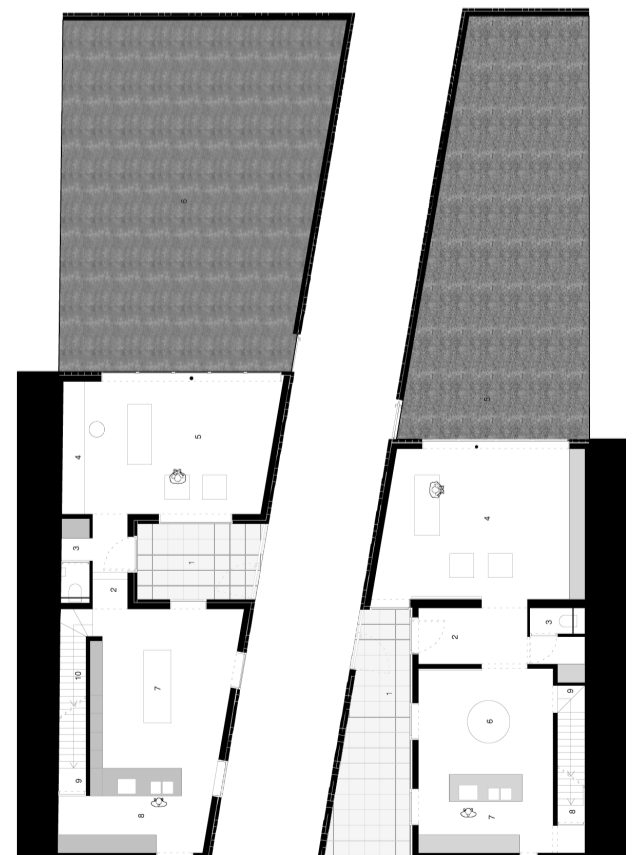
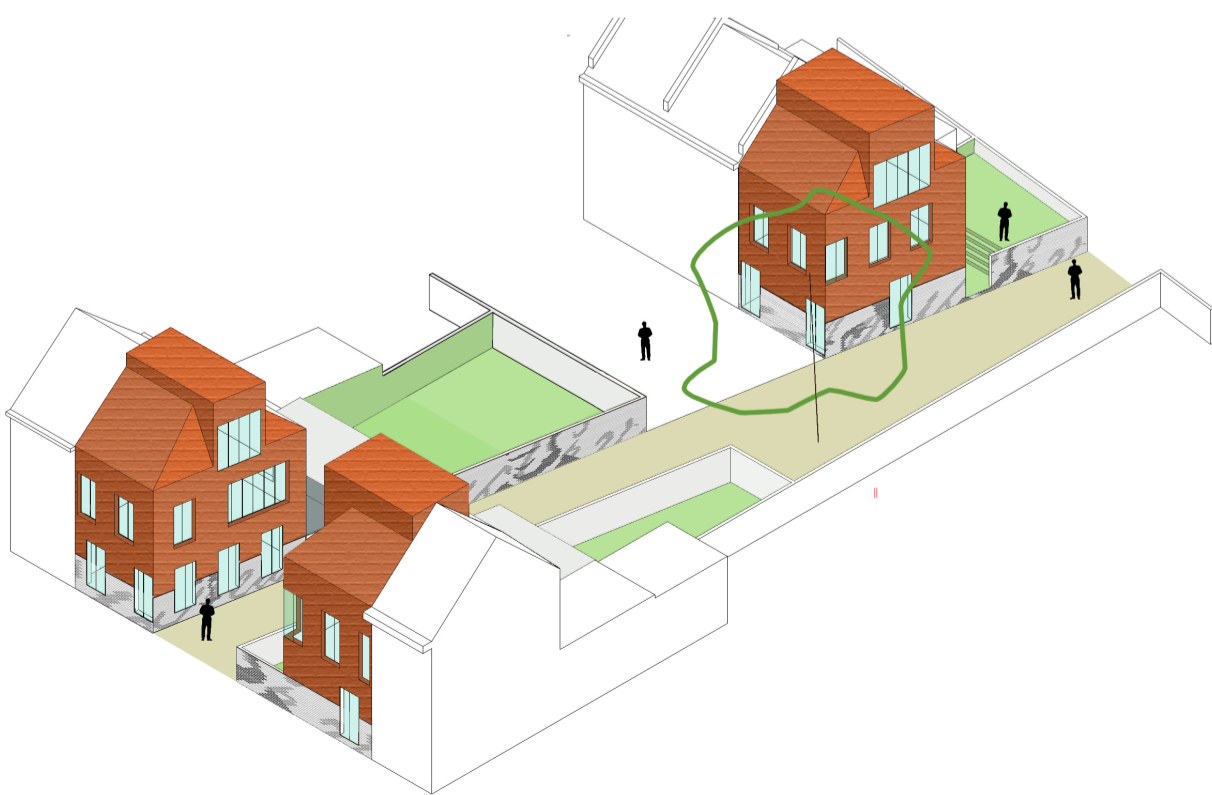
Aan haar achterzijde geeft “Den Tir” uit op een klein wijkplein, omgeven door woningen, een nieuwbouwblok en een schooltje. Om te vermijden dat dit een dood eind zou worden werd op initiatief van AG VESPA een aanvullend stedenbouwkundig idee geschapen. Deze Antwerpse gemeentedienst streeft ernaar om met gericht kwalitatieve woonprojecten een verwaarloosde buurt te katalyseren tot verdere ontwikkelingen. De rijwoningen van de aanpalende Schijfstraat zouden doorbroken moeten worden om zo een nieuwe doorsteek naar het plein te creëren. Puls architecten namen de uitdaging aan. Ze zijn een jong bureau dat zich verschanst achter een enorme taatsdeur in een hoek van een sobere garagehal in Borgerhout. Hun oplossing resulteerde in een aansluiting van het plein, straten, steegjes en hoekjes. De Tirstraat was geboren. De steeg wordt gekenmerkt door drie sterke kopwoningen. Deze eengezinswoningen op de hoeken van de Tirstraat

zijn onderling verschillend, maar zijn door hun uniforme solide voorkomen (zowel muur als dakbekleding zijn bedekt met terracotta leien) stevig met elkaar verbonden.

Maar vooral hun specifieke type met de opvallende dakuitbouwen die op de steeg uitkijken, dat noch zadeldaktype noch platte-dak-type is, vormt hen tot een geheel. Tenslotte maakt de doorlopende, manshoge stenen plint de steeg één. Deze omvat zowel de onderste verdieping van iedere woning, de omsluiting van enkele inkomspatio's en de tuinmuren.

Die patio's zijn een belangrijk onderdeel in de gewenste publiek-privacy gradiënt. Puls architecten kozen ervoor om de ingangen aan de steegkant te plaatsen, als eerste intiemere stap tot het betreden van de woning. Vervolgens gaat men door de plint zijn inkomspatio binnen om tenslotte door de voordeur het huis te betreden. Het gebruik van patio's resulteert tevens in een meer open steeg met perspectief. Mooi is hoe de woningen enerzijds aansluiten in de bestaande Schijfstraat door het overnemen van de herenhuishoge verdiepingen van de burens en anderzijds een heel eigen steeg definiëren.

Hoewel de drie hoekpanden op het eerste zicht sterk op elkaar lijken zijn ze erg verschillend, ook qua plan-

opbouw. Wel werd telkens belang gehecht aan dezelfde waarden: open, leefbare ruimtes met voldoende licht, zonder de privacy in het gedrang te brengen. Die privacy wordt verkregen door de helling van het terrein te gebruiken, de hoge tuinmuur en vensters die uitgeven op de inkomspatio. De zolder met de opvallende dakuitbouw werd in twee van de drie woningen flexibel ontworpen zodat ze vrij zijn voor alle gebruik. In de derde woning is er wel een vaste inrichting omdat deze iets kleiner is, ook heeft deze geen eigen inkomspatio.

Verder spraken Puls architecten zich uit over het verlies aan identiteit in de buurt. De geschiedenis van de plek werd enerzijds weggevaagd door erg verschillende 20e eeuwse stedelijke ontwikkelingen zoals de torens van Braem, een tuinwoonwijk, ... Anderzijds werden straten naar vreemde figuren genoemd die totaal geen band hadden met de wijk. Daarom ging Puls architecten bewust zoeken naar identiteit. Ze kwamen op de proppen met "De Drie Heeren", een zelfbedachte mythe, zoals dit bij zoveel steden ooit gebeurd is (zoals bijvoorbeeld bij grote broer Antwerpen, we denken dan aan het verhaal van Brabo en Antigoon). Verder willen ze ook de bewoners van het Kiel zelf hun vergeten geschiedenis laten heropbouwen (het gebruik van geschiedenisfragmenten in de tuinmuur is echter uiteindelijk niet uitgevoerd). Maar hoe vanzelfsprekend is dit in een multiculturele buurt als het Kiel, waar ieder wel zijn eigen geschiedenis en culturele achtergrond heeft? Een interessant architectuurproject met een stedelijke en ruimtelijke dimensie.

*tekst Tom Van Oudendijk
beelden Puls Architecten*

sertius

Bedrijfszeker milieu- en veiligheidsadvies

- Remy-Toren, Vaartdijk 3 bus 202, 3018 Wijnmaal (Leuven). Tel (016) 31 70 80
- Deinsteeweg 114, 9031 Drongen (Gent). Tel (09) 321 77 80
- Centre d'Entreprise et d'Innovation, Chemin du Cyclotron 6, 1348 Louvain-La-Neuve. Tel (010) 39 00 80
- Website: www.sertius.be — E-mail: info@sertius.be

Gille
Van Burm
Vangeenberghe
& Partners

Juridisch advies — Bodemsanering — Audit — ISO 14001 — OVR-SWA VR — MER —
Milieucoördinator — Due Diligence — Ruimtelijke Ordening

BMW-GUGGENHEIM LAB - ATELIER BOW-WOW

In de rubriek grensoverschrijdend bekijken we in deze editie twee interessante projecten. Het masterplan voor een park in en rond het Eichbaum metrostation in het Ruhrgebied in Duitsland, maar vooral ook de hele ontwikkelings- en onderzoeksfase die hier vooraf aan ging. We bekijken ook het reizende BMW Guggenheim Lab, dat momenteel zijn eerste reiscyclus in New York heeft afgerond. Beide projecten draaien heel sterk rond participatie en interactie. Voor de Eichbaum metro was het hele participatieproces een geduldige en jarenlange aanloop naar het ontwerp van hun eigen masterplan voor een park in de unieke setting van het metrostation. Voor het Guggenheim Lab is interactie een manier om onderzoek te doen, data te vergaren, maar vooral om de gebruiker aan te zetten tot het nadenken over de toekomstige stad. Beide projecten combineren een integratie van de gebruiker in hun werking met een geduldige langetermijnvisie.

EICHBAUM METRO STATION- RAUMLABOR BERLIN

BMW-GUGGENHEIM LAB SPEELTERREIN EN DENKTANK VOOR STADSBEWONERS ROND DE WERELD.

Het BMW-Guggenheim laboratorium is een reizende installatie die halte houdt in New York City, Berlijn en Mumbai en vervolgens nog andere steden aandoet in een andere vorm en dat gedurende de komende zes jaar. Op het einde van een driejarige cyclus, telkens ook met een eigen thema, wordt er een grote afsluitende tentoonstelling ingericht in het Guggenheim museum in New York. Eerder dan de focus op daadwerkelijke realisaties, voorstellen en modellen ligt de nadruk op het speelse en het emancipatieve aspect. In het interessant en aanpasbaar ontwerp van het Japanse Atelier Bow-Wow kunnen de bezoekers op een interactieve manier nadenken over actuele vragen, zowel concreet als abstract. De nadruk ligt op de belevingswaarde van het lab voor de bezoeker en op de wisselwerking tussen experiment en plezier. Ook worden er vele lezingen gegeven rond het thema stedelijk wonen waarbij telkens de focus wordt gelegd op de locatie. Het laboratorium is veel meer dan een interactief infocentrum, met wekelijkse filmavonden, diners en een aangenaam café. Waar het Guggenheim-Lab ook 'landt', het is steeds een graag geziene gast met verscheidene workshops waar het publiek met enthousiasme aan deelneemt.

DE "FLY-LOFT"

Gedurende de eerste drie jaar is het thema "confronting comfort" en wordt het lab gebruikt in haar huidige vorm. Het zal onder dit thema onderzoeken hoe de stadsruimte meer kan beantwoorden aan de noden van haar bewoners, hoe alle mensen zich meer op hun gemak kunnen voelen in de stad en hoe men een balans kan vinden tussen modern comfort en de actuele drang naar een duurzame aanpak.

Atelier Bow-Wow kreeg de opdracht van het lab om hun een polyvalente, eenvoudige installeerbare en interessante constructie te bouwen waarin op een beperkte oppervlakte alle verschillende activiteiten kunnen plaatsvinden. Hun concept is dat van een fly-loft, een verhoogde box in een theater waar alle lichtapparatuur en attributen in worden opgehangen. Op die manier fungeert de verhoogde fly-loft als grote transformator. Een podium voor lezingen, tafels voor grote eetavonden en workshops,

computers voor enquêtes en spelletjes of gewoon een grote toeg. Ze kunnen allemaal naar beneden worden gelaten om de onderliggende ruimte te configureren en omdat het bovendeel van de constructie in een fijn maas is ingepakt kan de bezoeker in beperkte mate het potentieel van de ruimte eronder bevatten. Het is een heel lichte constructie met een skeletstructuur uit koolstofvezel. Samengevat met hun eigen woorden: "a travelling toolbox". Vlakbij deze structuur werden een aantal houten boxen geplaatst die ruimte bieden voor sanitair en een café. De materialiteit van de hoofdstructuur is zeer modern en het programma is bijna stedelijk. De constructie van de bijgebouwen is dan weer van een tijdloze aanpak. Als je ze dus samen bekijkt vormen ze een modern ensemble van contrast en aanvulling dat in elke stad waar ze landt een heel bijzondere stadsleegte kan omkaderen.

NEW YORK

De eerste locatie voor het lab is een leeg perceel in de rij in East-village New York, vlak bij het New Museum. Een interessante locatie omdat ze de plek inneemt van een potentiële rijwoning. Aan de ene kant komt het perceel uit op een rustige straat en aan de andere kant op de drukke Houston Street, waar ze gebufferd en aangekondigd wordt door een klein groen parkje. Ze huist ook de lab-bar die gecaterd wordt door een restaurant uit Brooklyn. Op 16 oktober eindigde het bezoek van het laboratorium aan New York en reist ze verder naar achtereenvolgens Berlijn en Mumbai onder hetzelfde thema. Eén thema, twee jaar, drie continenten, één architect, één designer, twee curators, vier laboranten, en een achtkoppig team dat over de ganse negen jaar het project beheert. De 4 laboranten komen vanover heel de wereld en ze vormen een geëngageerd team dat niet zozeer de evenementen organiseert (dat is voor de curators weggelegd) dan wel hun impact te bestuderen en te documenteren als aanvulling op hun eigen onderzoek. De ingenieuze architectuur van het lab draagt zeker bij aan de belevingswaarde ervan. Aan de ene kant doen de waarschijnlijk torenhoge kosten van deze operatie vragen oproepen over een uitmelking van de belevingswaarde, maar aan de andere kant is het toch een zeer waardevol project door de negenjarige duur en haar verschillende vormen, net als het geduld waarmee gewerkt wordt om het project draaiende te houden.

EICHBAUM METROSTATION DOOR RAUMLABOR BERLIN,
VAN VLUCHTIGE PASSAGE TOT HET MIDDELPUNT VAN EEN STREEKPARK

Wat in 2006 begon als een tijdelijke transformatie van een afgeleefde plek voordat herbesteding aan de orde was, is Eichbaum mettertijd gegroeid tot een echt trefpunt voor bewoners en vooral jongeren uit de buurt. Het heeft ondertussen al een opera, een boksarena, en talrijke wekelijkse evenementen ondergebracht. De geduldige aanpak die het atelier Raumlabor Berlin hier opstartte heeft haar vruchten afgeworpen: ze heeft een reële impact in het Ruhr-gebied met haar structurele en sociale uitdagingen. We werpen een blik op de plek: haar potentieel, het interessante labo voor urbanisme die de molen heeft doen draaien en wat er allemaal verwezenlijkt is nu het project haar laatste ontwerpfase ingaat.

Halverwege tussen Essen en Mulheim, temidden van het suburbane weefsel dat de twee steden en bij uitbreiding het hele Ruhr-gebied verbindt, ligt in het centrum van een snelwegknoop een vreemde plek. Ze is afgeschermd door een dichte bermbegroeiing van grote statige loofbomen en beklemtoond met de dramatiek van het viaduct erboven: het Eichbaum-Station.

Toen het gebouwd werd in de jaren zeventig, werd het beschouwd als een speerpunt voor de nabije infrastructurele ontwikkeling. Het bracht mensen naar de stad, en bijgevolg ook werk, verwachtingen en hoop, maar de zware betonnen constructie en de onherbergzaamheid van de plek weerspiegelden al snel enkel vandalisme en angst.

Het kleine pleintje ernaast dat diende als een kleine markt voor lokale producten werd niet meer gebruikt en de openheid van het station werd bedreigd. Al snel werd het geen plek meer, maar een snelle passage, een beangstigende hoek. Een symbool van hoop en perspectief is het nooit geworden. De Duitse overheid pompte veel geld in het verbeteren van de veiligheid, maar dit station dat al die tijd in gebruik is gebleven en een essentiële verbinding is voor de omwonende mensen, werd uiteindelijk toch genegeerd door de overheid.

INITIATIE

Dit veranderde toen in 2006 de eerste stappen werden gezet in dit project van lange adem. Raumlabor Berlin, een atelier voornamelijk gespecialiseerd in urbanisme, zet zich aan het denken. Ze besluiten om samen met drie componisten, artiesten uit de streek en omwonenden, een serie operavoorstellingen te organiseren in deze unieke locatie. De eerste contacten worden gelegd en een tijdelijke installatie wordt ontworpen en geopend in de lente van 2007: een box waarin vergaderd wordt door het labo met componisten, artiesten, bevoegde instanties, jeugdorganisaties en lokale verenigingen. Dit gebeurt allemaal op de site zelf, er is een opblaasbare ruimte aan bevestigd die zich op het plein kan uitzetten om op bepaalde momenten de aandacht te vragen voor nieuwe ontwikkelingen en beslissingen, maar die vooral als ruimte kan dienen voor try-outs van componisten en workshops met de omwonenden. Er wordt constant gepolst bij de omwonenden en betrokkenen naar hun mening, hun visie op deze bijzondere plek, deze suburbane wildernis die open staat voor avontuur. Men merkt dat er al een soort van dynamiek ontstaat die naast de geplande operavoorstellingen nog tot andere initiatieven zal leiden.

EICHBAUM(OP)ER

In 2008 prijken deze letters op het dak van het treinstation en ze brengen het project in een stroomversnelling. Men begint aan de constructie van de "OpernBauhutte", een constructie van containers met onderin een uitklapbare bar voor toekomstige evenementen voor de grote voorstellingen en achter en bovenin werk- en vergaderruimtes voor de deelnemende partijen, verenigd onder de noemer "BAU-team". Met wekelijks georganiseerde evenementen, de openluchtbar en werkgroepmeetings, maar ook met een openlucht cinema op de site en de repetities ernaast groeit over de komende twee jaar het eerste luik van het project naar zijn climax toe. De hele tijd werd er gewerkt aan de opera, ze werd gecreëerd door componisten en lokale bewoners, hun angsten, verwachtingen, dromen en herinneringen werden in de Operettes gegoten. De belangrijkste thema's zijn de verhalen van de mensen, het geruis van het overhangende viaduct, het ritme van de passerende treinen, en de onherbergzame plek zelf. De hardheid van de realiteit wordt hier vermengd met het universum van de opera.

Op 29 juni 2009 gaat de opera in première. Het is een groot succes, de tijdelijke tribune met het station zelf als uitgebreid podium dat de tribune omkadert, benadrukt de unieke setting. Een serie succesvolle avonden volgen en het resultaat dat hier bereikt wordt, is vooral het hoogtepunt van al het werk dat de omwonenden erin hebben gestoken. Interessant is dat de laatste avond wordt afgesloten met gezang op de orgelmuziek van een oude man die in de naburige straat woont, een duidelijk toonbeeld van dit project waarin integratie centraal staat. Men kan denken dat een 'hoge' kunstvorm als opera te ver gegrepen is voor een breed publiek, maar de hele aangesloten werking en de reële context zorgen voor een prachtig integratief project. Want die integratie van alle mensen uit de buurt in dit project is de enige reden waarom deze aanvankelijk tijdelijke transformatie, een transformatie in de tijd van de hele omgeving is geworden.

Het wordt duidelijk dat Eichbaum een langer leven is beschoren, de locatie blijft, de drang naar deelname, in het bijzonder die van de jeugd, blijft. De plek verliest haar status van een onheilspellende betonnen passage. Ondertussen wordt EichbaumOper afgerond met een serie exhibities, terwijl er reeds verder gekeken wordt naar toekomst.

stige projecten. De café-avonden en cinema-avonden blijven, net als verschillende interessante work-shops. De jeugd zet zich steeds meer in en lijkt het project in handen te nemen, er verschijnt zelfs een rap-lied "Wir treffens uns am Eichbaum". De verschillende activiteiten creëren een grote samenhang onder de jongeren en het is vooral vanuit deze impuls dat er wordt gekeken naar een nieuwe groot project rond Eichbaum.

EICHBAUM COUNTDOWN

Aan de bar/vergaderruimtes/uitkijplek wordt einde 2010 opnieuw een opblaasbare ruimte gehangen, een bekend gezicht. Slapende interesses worden aangewakkerd en nieuwe mensen worden tot het project aangetrokken, met de focus op jonge mensen start men aan "Eichbaum Countdown". Via verschillende workshops worden, ondersteund door de blijvende activiteit op de site, de vele ideeën van de jongeren geoogst, wat zij willen, hoe ze de site ervaren hebben, hoe zij het zien,... De beste ideeën hieruit worden gerealiseerd.

Zo werd samen met de populaire lokale bokscub een regionaal toernooi georganiseerd. De arena staat in het midden tussen de perrons, mensen komen aan en komen terecht in deze wilde, levende plek. Op het verhoogde dek errond staan honderden toeschouwers te kijken naar wat er zich afspeelt, een ongetwijfeld surreëel zicht voor de toevallige reiziger. Daarnaast worden verschillende en meer specifieke en intense work-shops gegeven om de jongeren allerlei vaardigheden mee te geven, houtbewerking, belichting, deejaying... Het gaat telkens om het maken van reële dingen die de site verder kunnen aankleden. Zo is er de Wall of fame, weggehaald uit de illegaliteit en vandalisme waar ze al te vaak mee geassocieerd word, vormt een grote betonnen muurdeel en tunnel een legaal graffiti-canvas waar de Eichbaumjongeren en niet de vanden zich mee kunnen uitleven en identificeren. Zo werkte Eichbaum Countdown afgelopen zomer door en blijft ze verschillende activiteiten organiseren, waarin het station als trefpunt en ontmoetingsplek blijft dienen voor verschillende generaties uit de streek. Als we de winter ingaan wordt er ongetwijfeld volop gepraat over wat de volgende bestemming zou kunnen zijn van deze vreemde transformator.

EICHBAUMPARK

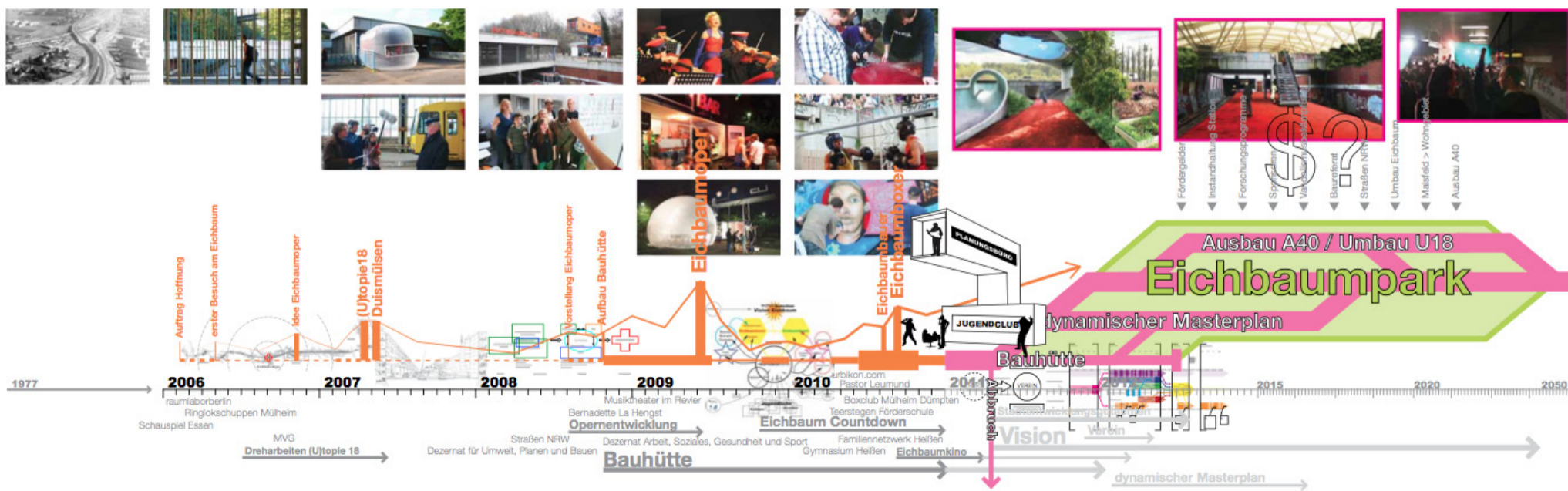
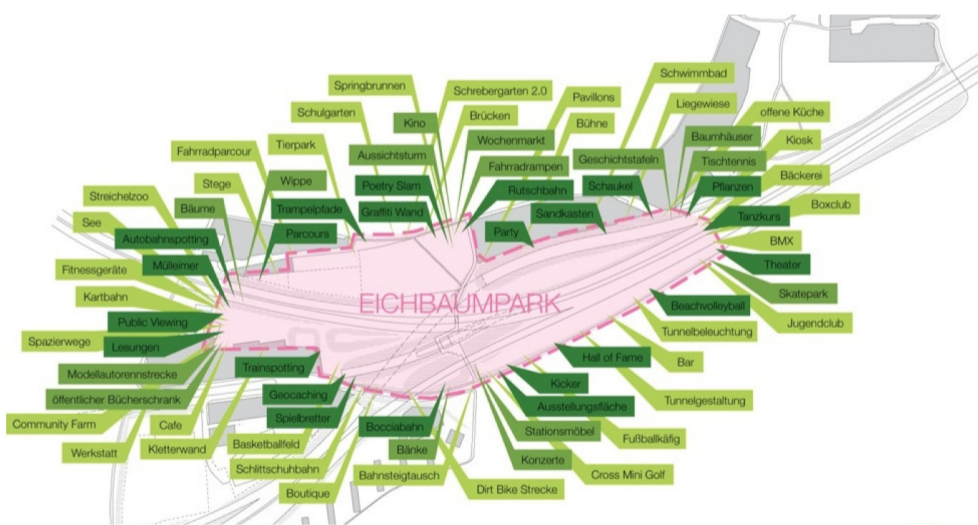
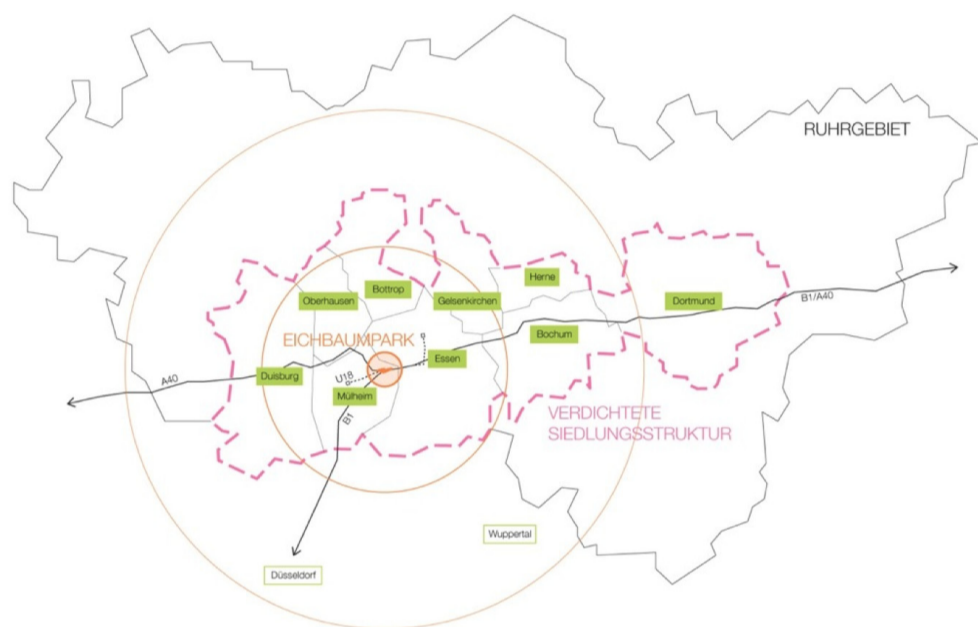
Heel de werking die is ontstaan en al de gegevens en inzichten die het Raumlabor uit de afgelopen jaren heeft gehaald culmineran in het ontwerp van een landschapspark. Dat park moet werken op regionale schaal en de hele werking die ontstaan is alsook het Eichbaum metrostation zelf integreren in een omvattend ontwerp. Het onderste schema op deze pagina toont hoe de evolutie van het project in het totaalplaatje gezien word. Het gebied dat bestemd is voor de parkzone is een ruimte met veel potentieel voor het omliggende suburbane weefsel, vooral als men kijkt naar de centrale dramatiek van de ruimtes in en rond het station en hoe allerlei doorsteken en impliciete verbindingen de te ontwikkelen velden en bossen errond bereiken. Het park zal een belangrijke uitlaatklep vormen in het verstikkende woonweefsel dat zich ook over het Ruhrgebied uitstrekt.

BESLUIT

Een ding staat vast en dat is dat de kracht van dit project ook in haar geduld ligt. De trage transformatie heeft er voor gezorgd dat er zo veel mensen op de trein zijn gesprongen, het brengt immers een groter inlevingsvermogen. Het is een project dat om tijd en geduld vraagt en naast de nodige fondsen dus ook om het warm maken van de omwonenden. Het model dat hier naar voren is gebracht, is er een van geduld, maar ook één van reële sociale verandering. Niet één die in een soort van sociale niche of alternatieve scène opduikt maar in een reële integratieve situatie. Men kan de vraag stellen of zo een reeks evenementen -noem het misschien een festival- in een plek die voor het merendeel haar waarde heeft verloren, geen interessante

formule is voor de vaak lange periodes die er nodig zijn om een groot project opgestart te krijgen. Een atelier kan ook in de tijd ontwerpen, niet alleen in de fasering van een project, maar ook in de fasering voorgaande aan een project, een waardevolle beleving van die ruimte maar ook herontdekking en ontdekking die aan het ontwerp-proces van een bureau kunnen bijdragen. Het is natuurlijk gemakkelijk om participatie te eisen van een bepaald publiek maar het is bijzonder interessant om datzelfde publiek de ruimte te laten controleren in een tijdelijke context. Zo blijft er ruimte voor avontuur en improvisatie in een gecontroleerde structuur en zo vorme, het oude en het nieuwe, het goede en het slechte, steeds nieuwe kansen voor de leefruimte en haar ontwikkeling.

tekst Pieter-Jan Peeters
beelden Raumlabor Berlin

wat inspireert ons?

Citaten, films, boeken, levenswijsheden en andere handige dingen die ons inspireren of motiveren en die we jullie graag willen meegeven.

Anneleen Vermunicht De spa 'Therme vals' in het Zwitserse stadje Chur van Peter Zumthor. Ik ben er zelf nog niet geweest maar kreeg er een zeer boeiende lezing over die me het gevoel gaf dat ik er zelf was. De architect heeft er binnenin een heel spel van licht/donker en geluid/stilte gecreëerd. De spreker heeft me overtuigd om het ooit eens in het echt te gaan ervaren.

Anne Van Langendonck Zie niet, maar kijk om je heen en laat de dingen die je opvallen voor eeuwig in je geheugen gegrift staan. Loop niet vluchtig rond, maar voel hoe de omgeving op je inwerkt. Leer uit elke stap die je zet, elke blik, ieder moment...

Arne Vangeenberghe Wat mij interesseert en inspireert zijn de gedragingen van mensen ten opzichte van alles wat rond hen gebeurt. Niet alleen reacties op andere mensen, ook hoe men omgaat met hun (gebouwde) omgeving, het weer, zichzelf...

Benoît Denayer "creativiteit zit in al zijn beperkingen" is een quote die mij moed inspreekt om elke beperking als positief te ervaren en deze om te proberen vormen tot een opportuniteit. Het is een stimulans om bij elk project alles uit de site en zijn randvoorwaarden te halen..

Carolien De Backer Het vlugschrift 'dierbaar is duurzaam', onlangs uitgegeven door het VAI - ook downloadbaar op het internet- is een groen, klein en fijn boekje dat je heel handig meeneemt in je tas. Ideaal om over zo'n actueel thema te lezen als je op de trein zit/wacht. Ook is het altijd heerlijk eten in La Cantina Del Coronel in de Parijsstraat in Leuven. Echte aanrader zijn de fajita's (voor een eerlijke prijs van 13 euro).

Charlotte Hermans Bart Moeyaert (Verzamel de Liefde) Van alles wat ik schreef zijn dit het minste woorden.

En tel ze na, het zijn er nog te veel: zelf hou ik van mijn mond vol tanden, het aaien van dit blad, de) woordenschat van mijn twee handen, het stokken van mijn adem als ik zeg dat ik je hier niet kan vertellen wie of wat ik voor je ben, omdat papier me in de weg zit, en ik het juiste woord niet ken.

Christine Engels Wat mij inspireert zijn de mensen rondom mij. Elk persoon heeft een zekere vorm van creativiteit in zich, die op een bepaalde manier naar buiten komt. Ook al zijn de middelen soms niet hoog, slagen zij erin om zich te uiten op zo veel uiteenlopende manieren. Is het nu kunst, woord, mode, inrichting, muziek of iets anders - het is het uitdrukken dat zo fascinerend is. Elke mens heeft een gehalte aan creativiteit maar het is een kwestie van het naar buiten te brengen. Ik hou van mijn vrienden en familie met hun eigen persoonlijke karakter, met hun vertrouwen en doorzettingsvermogen om iets te bereiken. Ik hou van die grote diversiteit en die verschillende denkbeelden. Elk persoon kan voor mij een bron van inspiratie zijn.

Coco Kneepkens Er is zo veel dat me inspireert, maar er is niets dat me meer de adem kan benemen, me meer kan raken dan sommige dansen. NieuwZwart van Wim Van-dekeybus is bijvoorbeeld zo'n stuk dat zo mooi was, me zo'n pijn deed en zo in me voortdenderde; iets dat alleen de combinatie van de juiste bewegingen van de juist lichamen op de juiste muziek met de juiste passie bij mij kunnen doen.

Dimitri Ghys "Oost west, thuis best". Je leert het meest uit het leven als kind in je eigen thuis!

Eline Rens Een leuk boekje om af en toe door te bladeren is « De tuinstad is dood, leve de tuinstad », uitgegeven bij het NAI in 2005. Het is interessant om te zien hoe je bepaalde

zaken schetsmatig duidelijk kan weergeven.

Eva Vanderborcht Naar muziek waar Jack White iets mee te maken heeft kan ik blijven luisteren. Hij lijkt zichzelf telkens opnieuw uit te vinden, maar wat ik er nog het meeste aan apprecieer is de intonatie die hij gebruikt en waardoor je telkens wordt meegenomen in uiteenlopende verhalen. Een aanrader is de dvd 'Under great white northern lights'.

Jeroen Braekeleire Op mijn kot hangt er een halve muur vol met gebouwen die ik ooit in boeken en tijdschriften zoals A+,MARK, of in de lezingen van stad&architectuur heb teruggevonden die mij inspireren. Als ik een namiddag ga ontwerpen kijk ik er graag een kwartiertje naar om te proberen te identificeren wat mij eraan bevalt. En me "in touch" te voelen met design.

Jeroen Kessels The Selfish Gene van Richard Dawkins, gepubliceerd in 1976 maar nog altijd mindblowing. Eens je de zuiver wetenschappelijke redeneringen begrijpt, worden de filosofische implicaties duidelijk en tovert het boek een alwetende smile op het gezicht. Wat dichterbij huis: orange factory organiseert al jaren concerten in het leuvense, de beste groepen waar je nog nooit van hebt gehoord voor fans van king crimson tot queens of the stone age.

Jeroen Vandervelden "Those who were seen dancing, where thought to be insane by those who could not hear the music" Nietzsche zegt hier niet alleen dat ik los van andermans goedkeuring mijn eigen doel kan nastreven, maar beter nog, hij daagt me hiermee uit om constant vanuit een ander perspectief te kijken naar andermans perceptie van het alledaagse. Een idee aan de basis van creativiteit.

Jerome Kockerols Bestaande architectuur, in tijdschriften, publicaties, boeken, etc. is zeker een bron van inspiratie voor studenten architectuur, dat kan ik niet ontkennen. Maar neem af en toe ook een stuk literatuur vast, en lees! Je wordt ondergedompeld in een wereld die je misschien nog niet kent, en dat maakt je gedachtenruim een pak rijker. Nieuwe visies, inzichten, kijk op de wereld.

Jochen Vankriekelsvenne Citaten, wanneer iets herinnerd blijft nadat iemand het één enkele maal gezegd heeft, moet men wel spreken van een wijsheid. "Architecture starts when you carefully put two bricks together. There it begins..." dixit Mies van der Rohe.

Jonathan Denoiseux Indien je geen tweede zit hebt en tijdens de vakantie niets te doen hebt: leer InDesign! Het is echt heel handig om dossiers in elkaar te steken en layouts te maken, en je wint er ook veel tijd mee (goed voor deadlines dus).

Joran Marijsse Leer luisteren naar anderen en durf deze ook te negeren. Doe wat je graag doet en bewandel het door jouw gekozen pad. Iedere keuze heeft betekenis en biedt een antwoord op je vormende ik. Bewoon je lichaam en geef jezelf de nodige ruimte. Iedereen is verschillend, iedereen is gelijk. Geloof en geniet van het leven!

Kathleen de Ceulaer Straatkunstenaar Banksy werkt met graffiti en sjablonen. De man verschijnt nooit in het openbaar. Hij laat prikkelende & verrassende beelden verschijnen in banale buurten. Meestal zit er een pacifistische, anti-kapitalistische boodschap in zijn werk.

Klaas Garmyn miesarch.com. Een databank betreffende alle projecten die ooit genomineerd waren voor de Mies van der Rohe Award. Om in te grasduinen tijdens ontwerpen en verder te gaan dan de platgetreden architectuurpaden.

Laura Tavernier "Strange and Beautiful" door Aqualung opzetten, betekent voor mij: 3:30 min de ogen sluiten, genieten en een gegarandeerd kippenveldmoment. De titel kon niet gepaster: de tonen voelen eerst vreemd aan, maar door de kwetsbaarheid van de stem tegelijk ook vertrouwd en zo mooi.

Liene Spee Dropbox is een programma waarmee je snel en eenvoudig bestanden online kunt delen. Ook een ideale back-up, voor moest de laptop het begeven onder het harde werk. Een echte MUST tijdens de deadline!

Lisa De Vos Citytripje? Stockholm is een prachtstad. Mooie gebouwen, veel groen, leuke musea, toffe winkeltjes. De mensen zijn belachelijk goed gekleed en vriendelijk. Het water maakt echt deel uit van de stad en geeft een heel 'open' gevoel. Niets zo fijn als picknicken aan de waterrand! **Lise Neirinckx** 'Masculin, Feminin' is niet de beste maar wel de eerste film die ik zag van regisseur Jean-Luc Godard. Zijn films zijn altijd gevuld met mooie, innemende personages en fijne, trage beelden: het zijn geen stormen van beeld en geluid. De imperfectie van de dialogen en van het acteerwerk maken het voor mij ook alleen maar betere cinema.

Margot Proesmans Sam Dillemans heeft mij, via de documentaire "De Waanzin van het Detail" enorm geïnspireerd. Zijn ambitie, vechtlust, zelfonderzoek, zelfvertrouwen en vooral zijn manier om alles op te geven voor één doel (volgens mij de definitie van passie) waren een openbaring voor mij. Tegelijkertijd wijst hij op enkele frappante pijnpunten in de hedendaagse samenleving, een kritiek waar elk gepassioneerd mens achter kan staan en die aanzet tot nadenken.

Marieke Wauters Béjart, sprekend dansen. Weggeblazen worden door emoties, zonder ook maar een woord te zeggen. Communiceren met je lichaam, met je expressie. Echt verbazend hoe je al dansend een verhaal, een gevoel kunt brengen en op je publiek zo'n geweldige indruk na kunt laten.

Pieter-Jan Peeters De tentoonstelling Seven Rooms van OFFICE en aansluitende lezing in de Singel een paar jaar geleden herinner ik me nog goed. Hun beeldtaal, de verschillende schaalniveaus waarop ze werken, de uiteenlopende en vaak gevoelige thema's en condities, en ook hun internationaal werk blijven mij altijd aanspreken.

Reinaart Vandersloten Alejandro González Iñárritu, Mexicaans filmregisseur. Zijn naam zul je minder makkelijk onthouden maar zijn films, toppers als Amores Perros, 21 grams, Babel en Biutiful blijven een voor een hangen. Het zijn aangrijpende films waar verschillende verhaallijnen direct of indirect met elkaar verbonden zijn. We volgen personages die het allemaal goed bedoelen, maar door hun eigen o zo menselijke zwaktes of gewoon door een onvoorstelbare dosis pech toch diep in de problemen komen. **Ruben Wouters** Het boek 'De file voorbij: afscheid van het automobilisme' van Kris Peeters (neen, niet die Kris Peeters) heeft mijn kijk over hoe we ons verplaatsen en waarom danig door elkaar geschud. Het boek geeft ook een aanzet van hoe we mobiliteit in de toekomst best kunnen oplossen. Quote: "De auto verplaatst vooral zichzelf."

Sien van der Have Ge zijt niet de enigste die afziet. Gewoon blijven gaan!

Stefaan Jamaer De wel geproportioneerde ruimte is voor mij een basis om vrij te kunnen denken. Of zoals de meester van de juiste verhouding, Pawson, onlangs in een interview zei: "If someone asked what i'd like for Christmas, i'd say, A bit of space, please."

Tara Op De Beeck Om te kijken, Los Angeles Plays Itself/ Om te luisteren, Jefferson Airplane/Om te eten, sushi/ Om te lezen, Anna Karenina/Om te reizen, Berlijn/Om te drinken, cabernet sauvignon/Om te hebben, een hond en Om te weten, in Maison Guette van Le Corbusier woont Ann Demeulemeester/

Tom Van Oudendijck Mash-Ups / Bootlegs zijn voor mij een manier van recyclen waarbij het resultaat meer kan zijn dan het origineel product. Al dan niet bekende nummers worden in harmonie samengebracht door artiesten als Girl Talk, MadMixMustang of natuurlijk onze eigen 2ManyDJs. Nieuwe dimensies kunnen worden gegeven aan grijsgedraaide schijven.

Willem Bossier Inspiratie put je niet uit de studie van andere projecten maar uit de ervaring van het leven. Beleef dus zoveel mogelijk.

MET DE STEUN VAN HET DEPARTEMENT ASRO

OP VISITE BIJ LISE

Een kot vol leuke, eigenzinnige spulletjes verzameld door de jaren heen: “Ik zit hier nu al drie jaar op kot en op die tijd ‘verzamel’ je nogal wat rommel bijeen. Misschien is het eerder bijhouden dan verzamelen: ik heb het er altijd moeilijk mee om iets weg te gooien, dat is zo definitief. Zonder al die rommel zou ik niet kunnen. Ik hecht me wel snel aan de onnozelste dingen.” Een ruimte vol herinneringen die de relatief strakke, rechthoekige vorm verzachten en eigenmaken. “Ik kan niet zo goed functioneren in een netjes geordende ruimte, daar voel ik me niet zo op mijn gemak.” De ligging zou niet beter kunnen: een huis aan de ring - dicht bij het centrum en bij de campus- waarin Lise de achterste kamer bewoond van een oud herenhuis, een ruimte die uitkijkt over een kleine tuin. “Een tuintje is super om te hebben in de zomer, voor bbq’s of gewoon wat te chillen. Ook heb ik door de vogels en katten buiten niet het gevoel dat ik aan een drukke straat woon.” De eclectische mix van meubels komt van overal; een portie ikea, heel veel van bij Lise thuis, wat spullen van grootouders, kringloopwinkel, een boomstronk gevonden op straat die nu als kapstok dienst doet... Een aangenaam rommelige wanorde waarin je als bezoeker toch weer telkens iets nieuws weet te ontdekken.

tekst Tara Op de Beeck

Hoe stellen we de toekomst van onze kinderen veilig?

De ene verbruikt minder energie. De andere verkiest over te schakelen op groene energie. En wat doet uw gemeente, instelling of bedrijf?

Energy Line

Welke projecten of ambities u ook hebt, als het aankomt op het besparen van energie heeft Dexia voor u diverse oplossingen in petto. We engageren ons immers volop in duurzame ontwikkeling en willen de opgebouwde expertise in dit domein delen met gemeenten, instellingen en bedrijven via het gamma Energy Line.

Uw gesprekspartner inzake duurzame ontwikkeling staat voor u klaar. Contacteer hem voor meer info of raadpleeg ons dossier "Duurzame ontwikkeling" op www.dexia.be/professioneel.

DEXIA